

A Demokrácia tanulása

Ifjúsági érdekképviseleti szervezetek működése
a dél-dunántúli régióban

A Demokrácia tanulása

Ifjúsági érdekképviseleti szervezetek működése
a dél-dunántúli régióban

TARTALOM

I.	BEVEZETÉS	7
I.1	A DEMOKRÁCIA, MINT MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET	7
I.2	A POLITIKAI SZOCIALIZÁCIÓ LEHETSÉGES TEREPEI, FELKÉSZÜLÉS AZ AKTÍV TÁRSADALMI ÉLETRE	11
I.3	AZ IFJÚSÁGI PÁRBESZÉDRENDSZEREK MŰKÖDÉSÉT MEGALAPOZÓ JOGSZABÁLYOK ÉS EGYÉB DOKUMENTUMOK	13
I.4	A RÉGIÓBAN JELEN LÉVŐ FORMÁK, AZOK KÜLÖNBSÉGEI, AZONOSSÁGAI	18
II.	A FELMÉRÉS TAPASZTALATAI	25
II.1	KÜLSŐ KÖRNYEZETI HATÁSOK	25
II.2	BELSŐ KÖRNYEZET	30
II.3	DÖNTÉSHOZATALBA VALÓ BEVONÓDÁS	35
II. 4	A FELNŐTT SEGÍTŐ SZEREPE	41
III.	AKTÍV ÁLLAMPOLGÁRSÁG ÉS ÁLLAMPOLGÁRI KOMPETENCIÁK	46
IV.	ÖSSZEGZÉS	53
V.	FELHASZNÁLT IRODALOM	60

A kiadvány megjelenését támogatta:

*„Mindenki elég okos, hogy saját magát irányíthassa olyan ügyekben,
amelyek rá tartoznak.”
Tocqueville –*

*„Bízunk a közösen alakított jövőben, a fiatal nemzedékek elhivatottságában.
Hisszük, hogy gyermekeink és unokáink tehetségükkel, kitartásukkal és
lelkierőjükkel ismét naggyá teszik Magyarországot.”
Alaptörvény – ¹*

I. Bevezetés

I.1 A demokrácia, mint működési környezet

Az ifjúsági munka és az ifjúsági élet egyik fő célkitűzése, hogy a fiatalokat a helyi, a közösségi és a szélesebb társadalmi értelemben vett életbe, döntéshozatalba és véleménynyilvánításba bevonja, aktivitásra ösztönözze, bátorítsa és támogassa őket. Ha a bírósági bejegyzések statisztikáiban megjelenő civil szervezeteket tekintjük végig, akkor azt tapasztaljuk, hogy a fiatalok megkeresik, és létre is hozzák szervezkedésük azon formáit, amin keresztül igényeiket, szükségleteiket és érdeklődéseiket ki tudják fejezni. Ez azt jelenti, hogy a fiataloknak szüksége van arra, hogy véleményüket kommunikálni tudják, hangjukat hallassák. A részvétel azonban egy egészen mély és sokrétű fogalom, különösen, ha a társadalmi élet különböző szintjei mentén értelmezzük. Magyarország demokratikus berendezkedése számos lehetőséget kínál a közügyekben való részvételre és annak csoportos vagy akár egyéni befolyásolására. Ennek a kiadványnak nem tiszte és szerepe Magyarország demokráciáját elemezni, azonban az ifjúsági érdekképviseleti szervezetek tekintetében ez egy lényeges, ha nem a leglényegesebb kérdés, és ezért szükséges ezt a működési terepet és elemeit minimális mértékben górcső alá venni.

¹ Alaptörvény preambuluma

A többpárti képviseleti demokráciában vagy liberális demokráciában a népesség túlnyomó többsége rendelkezik azzal a joggal – meghatározott, mindenkire egyenlő módon érvényes feltételekkel –, hogy különböző szintű választásokon vegyen részt. Ez a demokratikus elv egy társasház közgyűlésétől az általános iskolai osztály életén át a parlamenti, vagy helyhatósági választásokig terjedhet. A részvételen alapuló demokrácia vagy döntéshozatal

a közösségi, helyi életben tud igazán érvényesülni egy modern társadalomban, hiszen a szélesebb társadalmat érintő minden lényeges kérdésben lehetetlen megszervezni, hogy minden érintett részt vegyen a döntésben. (Egyik formája ugyan a népszavazás, ami nagyszámú emberrel való közvetlen konzultációt tesz lehetővé.) A modern társadalom szervezeteiben – mint például helyi közösségek, civil szervezetek, községek gyűlései – nagy hatékonysággal alkalmazhatóak ezek a technikák, és ami a lényeges, hogy széles konszenzuson alapuló döntéseket eredményezhetnek. Kikerülhetetlen a demokratikus irányítás európai uniós elve a szubszidiaritás-elve, ami a hatalom vertikális elosztására vonatkozik, vagyis, minden döntést a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni, ahol az informáltság, a döntési felelősség és döntés hatásai a legjobban átláthatóak. Másképp fogalmazva, az intézkedéseket, irányelveket azoknak kell ellenőrizniük, akik általuk érintettek, míg a törvényeknek és az intézményeknek az egyének érdekeit kell tükrözniük, valamennyi egyént egyenlőként véve számításba. Ez a döntéshozatal előtti vitát és tárgyalást kikerülhetetlenné teszi, ugyan a modern pluralista demokrácia elméletek az egymással versengő érdekcsoportok szerepét hangsúlyozzák. Versengés folyik annak megakadályozásában, hogy

túl nagy hatalom összpontosuljon a politikai vezetők kezében, így a demokratikus politikai rendszert a versengő érdekek egyensúlya jellemzi, mert a választásokon például csak az a politikai párt tud hatalomhoz jutni, amelyik számtalan érdekcsoport igényeit elégíti ki. Viszont ezek az érdekharcolások, egyeztetések és érdekérvényesítő folyamatok nemcsak a nemzetállam szintjén, hanem megyei és helyi szinten is ugyanúgy jelen vannak, meghatározóak, így teszik az egyéni felelősségvállalást, a részvételt és az aktív állampolgári attitűdöt létfontosságúvá. Egy demokráciának ezenkívül az is lényeges eleme, hogy az állampolgárok ne mindent a politikától és a törvényalkotótól várjanak el, hanem aktívan részt vegyenek az őket érintő közügyekben, azok alakításában. Bánszegi Zsuzsa (2009) jó tipizálását adja az ifjúsági részvételnek, formákra és szintekre bontja azt, és továbbmutat a politikai döntésekben való részvételnél.

- Részvétel a kezdeményezés, amikor valaki felismeri, hogy egy ügy, vagy probléma nemcsak a saját életét érinti, ezért tesz annak érdekében, hogy ezt mások is felismerjék, megoldási javaslattal áll elő, szervezkedik, vagyis közügyet csinál valamiből.
- Részvétel a támogató szerep, amikor valaki támogatóan vesz részt egy közügyben, szervezkedésben együttérzésből vagy személyes érintettségéből.
- Részvétel, amikor valaki döntéshelyzetben a többiekkel egyetértésben és velük együtt határoz el valamit és hoz döntést, saját hatáskörében tesz valamit. Ez a fiatal, vagy egyén saját környezetével való közösségvállalása, például a diákpolgármesteré.
- Részvétel az, amikor valaki konfliktust vállalva más érdekcsoporttal, beleszól a döntésbe és ezáltal alakítja a közéletet.²

A részvétel egyéni szinten jelentkezik, amikor az egyén részt vesz saját életének alakításában, döntéseiért és önmagáért felelősséget vállal, célokat, értékeket fogalmaz meg, és ezek mentén alakítja cselekvéseit, véleményét és életét. Ez a részvétel a közösség szintjén már egymás iránti bizalmat, kölcsönös támogatást, a közösség és annak kapcsolatainak ismeretét és lényegesen közös normákat feltételez. (Bánszegi, 2009)

Mindennek, az egyéni és közösségi részvételnek, a felelősségvállalásnak, önbecsülésnek, konfliktusvállalásnak, együttműködésnek, konstruktivitásnak, kezdeményezőkézségnek, tudatosan vállalt értékrendnek és normáknak, egyszóval az aktív állampolgárságnak elengedhetetlen elemei olyan készségek és képességek, amelyeket az egyén csak megfelelő szocializáció során, hatékony tanulási folyamat eredményeként sajátíthat el. Mindazon értékek és normák összességét jelentik ezek, melyek feltétlenül szükségesek ahhoz, hogy az egyén a társadalom teljes értékű tagjává váljon. Arra keressük a választ, hogy a Dél-Dunántúlon

működő ifjúsági érdekképviseleti szervezetek hatékony és megfelelő szocializációs terepet jelentenek-e a demokratikus rendszerben való eligazodáshoz és az aktív állampolgárságra való felkészüléshez.

I.2 A politikai szocializáció lehetséges terei, felkészülés az aktív társadalmi életre

A szocializáció már koragyermekkorban elkezdődik, ekkor a család gyakorolja a legnagyobb hatást a gyermek személyiségének kialakulására. Egyes kutatások – főként pszichológiai megközelítések – ezt a szakaszt tartják a legmeghatározóbbnak, és a családot primer szocializációs színtérként jelenítik meg. Ugyanakkor a szocializáció egész életen át tartó folyamat, és a későbbiekben a család mellett egyéb, úgynevezett szekunder színterek is megjelennek. Ilyen lehet például az oktatási rendszer, a kortárs közösség, a munka világa, vagy akár a tömegkommunikáció is. A szocializáció során a társadalomban előforduló és az egyén életében megjelenő különböző pozíciók/státuszok betöltésére készülünk fel. Ahogy azt Andorka (1997) is megfogalmazta, ezekhez a státuszokhoz különféle szerepek kapcsolódnak, melyek viselkedési mintákból, jogokból, illetve kötelességekből épülnek fel. Ilyen szerep lehet az aktív állampolgárság is.

A fiatalok aktív állampolgári attitűdjének kialakulása egyaránt fontos tényező az egyén és a társadalom szemszögéből vizsgálva. Egyrészt elengedhetetlen részét képezi egy megfelelően működő demokráciának, másrészt az egyén ezáltal lesz képes arra, hogy érvényesítse a jogait, valamint a saját akaratát. Felmerül a kérdés, hogy milyen (szocializációs) folyamatok segítik elő az aktív állampolgári attitűd kialakulását? Melyek azok a színterek, ahol ez megtörténhet? Milyen lehetőségek biztosítottak a fiatalok számára, hogy elsajátíthassák ezt a szerepet? Mi az, ami elősegíti a fiatalok aktív állampolgárrá válásának folyamatát, és mi

az, ami hátráltató tényezőként jelenik meg? Rengeteg ilyen kérdést lehetne megfogalmazni, és hasonlóan sok válasz is adható ezekre.

Nem nevezhetünk meg pusztán egyetlen tényezőt, amely eredményezi az aktív állampolgárrá válást. Ez egy hosszú tanulási folyamat, amiben nagy szerep jut a családnak, hiszen mint primer szocializációs közeg egyfajta alapot képez, de a szekunder környezet is legalább olyan fontos. A másodlagos környezet esetén az oktatás és a kortárs csoportok szocializációs szerepe emelhető ki, ideértve a civil szervezeteket is. Az Ifjúság2008 kutatásból látható, hogy a helyi szinten zajló politikai és közéleti események kapcsán a 15-29 éves korosztály meglehetősen passzív magatartást tanúsít. Ez nem csak Magyarországra, hanem az összes poszt-szocialista országra jellemző. E mögött a szocializmus örökül hagyott terhei és társadalmi passzivitásra készítető politikai közege sejthető. A fiatalok nem hisznek abban, hogy az őket érintő kérdésekre, döntésekre érdemi befolyásuk lenne. A rendszerváltozás után nem állt helyre az a bizalmi viszony a politikai rendszer és a polgárok között, ami az aktív állampolgárság sarokköve lehetne.

Több tanulmány is rámutat arra, hogy hiányoznak azok az intézményes fórumok, csatornák, amik véleménycserére, vitára, a múlt sérelmeinek és a jövő kérdéseinek feldolgozására adnának lehetőséget. Az alap- és középfokú oktatás a (közel)múlt történéseinek feldolgozását és egyáltalán megtanítását túlzott óvatossággal vállalja csak fel. (Ságvári, 2006)

Az „Iskola és társadalom kutatás” című kérdőív vizsgálta a középiskolás korosztály politikai ismeretszintjét is 2005-ben, amely jelentős eltérést mutatott ki a különböző iskolatípusokban tanuló diákok ismeretei között. A demokratikus intézményrendszerre vonatkozó kérdésekre adott helyes válaszok alapján biztató, hogy a gimnazisták a leginkább tájékozottak, ugyanakkor az ő esetükben is mindössze 45,89% és 51,70% között oszlik meg a helyes válaszadások aránya. (Csákó, 2005)

Az oktatási környezettel, mint másodlagos szocializációs közeggel kapcsolatban okkal feltételezhető mindezek alapján, hogy a felsőoktatásban megy végbe az ismeretszerzés és bizonyos fokú politikai szocializáció. Bauer Béla (2005) egy igen lényeges dolgot fogalmaz meg. Feltételezése szerint a felsőoktatásban résztvevő és ott diplomát szerző fiataltól a társadalom által elvárható, hogy az oktatásban eltöltött évei ne csak szakmai tudást, hanem közéleti ismereteket is jelentsen. Megállapítása szerint viszont úgy tűnik, hogy a mai felsőoktatásban az „értelmiségi-tudatformáló szerep meghaladottnak tűnik”, és így az ott tanulóknak nincs lehetőségük bizonyos társadalmi szerepek elsajátítására, mint például társadalmi vitakészség, érvelés, kezdeményezőkézség, kritikai szemlélet vagy meggyőzés. (Bauer, 2005) Ha a felsőoktatás sem tölti be hatékonyan ezt a szocializációs szerepét, akkor a civil és a polgári társadalom egyéb szereplői kell, hogy felvállalják e funkciót, és erre – a mi feltételezésünk szerint – a tudatosan, célirányosan működő ifjúsági érdekérvényesítő szervezetek megfelelő keretet és teret adhatnak.

I.3 Az ifjúsági párbeszédrendszerek működését megalapozó jogszabályok és egyéb dokumentumok

Mennyi bonyodalom származik abból, amikor az érintettek megkérdezése nélkül hoznak döntést az ügyükben! Félreértések, rossz megközelítések, nem várt reakciók, rossz alkalmazkodás, felesleges erőfeszítések, hiábavaló költségek, ... stb. Ilyen esetekben jogosan merül fel az igény az érintettek részéről, hogy a saját dolgukban szakértőként tekintsenek rájuk. Az érdekképviselő, a politikai párbeszéd, az érintettek részvétele az őket érintő döntések meghozatalában számos jogszabály által garantált jog. Az általános szabályozások éppúgy érvényesek az ifjúsági korosztályra, mint minden állampolgárra.

A fiatalok részvétele az őket érintő kérdéseket tárgyaló folyamatokban olyan kívánatos cél, melynek megvalósulásának lehetőségét számos – hazai és európai szintű – ajánlás és stratégia fogalmazza meg. Ezen jogszabályokat és dokumentumokat tekintjük át ebben a fejezetben.

Ahogy az **Alaptörvény**ünkben is rögzítve van, a „közhatalom forrása a nép”³. Ezt a hatalmat képviselők útján gyakorolhatjuk, akiket négyévente választunk meg, hogy a Parlamentben, vagy a helyhatóságokban, megyei és települési önkormányzatokban képviseljék közös ügyeinket. Ezzel természetesen nem értek véget lehetőségeink. Továbbra is dolgozunk, jogunk, hogy javaslatokat tegyünk, véleményt formáljunk, hozzájáruljunk a döntésekhez. Ennek jogi alapját ugyancsak az alaptörvény adja, a politikai szabadságjogok deklarációjával⁴. A gyermekek állampolgári és politikai jogait a magyar jogrendbe emelt **Gyermekek jogairól szóló New Yorki Egyezmény**⁵ biztosítja.

Az ifjú nemzedékek tagjai először – néhány kivétellel – egyéni és kollektív jogukat a **közoktatás**⁶ keretein belül – törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül – saját maguk gyakorolhatják. Szülői beleegyezés nélkül élhetnek véleményezési, tájékoztatói, javaslatévi jogokkal, szervezeteket alakíthatnak, így különösen **diákönkormányzatot** hozhatnak létre és vehetnek részt munkájában. A diákönkormányzat kiváló gyakorlóterepe lehet a demokrácia tanulásának, hiszen feladata a diákok érdekképviselete, és jogaik biztosítása ahhoz, hogy minden olyan kérdéssel foglalkozzanak, ami érinti őket. Innen már csak egy lépés, hogy a diákönkormányzatok és más ifjúsági közösségek szövetségeket, társadalmi szervezeteket⁷

3 Alaptörvény Alapvetés, B Cikk (3)

4 Alaptörvény VIII., IX., és XXIII-XXV. cikke

5 Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló az 1991. évi LXIV. Törvény

6 A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. Törvény

7 Ennek módját a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény VI. fejezete, valamint az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény szabályozza

alakítsanak, és kilépjenek a nagyobb szintek közéletének területére, és képviseljék a korosztály érdekeit.

A nagyobb alatt érthetjük a települési, megyei, regionális, országos, és akár európai szinteket. A fiatalok ilyen jellegű párbeszédbe való bevonódását szorgalmazza a **Fiatalok Helyi és Regionális Társadalmi Szerepvállalásáról szóló Átdolgozott Európai Charta**, amely kiemeli, hogy minden ágazati politikának rendelkeznie kell ifjúsági dimenzióval. A dokumentum meghatározza az alapelvek mellett az egyes kapcsolódó ágazati politikákat (pl. foglalkoztatás, lakásépítés, közlekedés, egészségügy, vidékfejlesztés, stb.). Szót ejt a szerepvállalás eszközeiről (képzések, információszolgáltatás, projektek támogatása, önkéntesség, fiatalok szerepének elismertetése a politikai pártokban, a szakszervezetekben és az egyesületekben), valamint az intézményes részvétel formáiról a helyi és regionális közéletben (Ifjúsági tanácsok, ifjúsági parlamentek, ifjúsági fórumok).

Ezeket az elveket alkalmazza a Magyar Parlament által elfogadott **Nemzeti Ifjúsági Stratégia**⁸ is, amely kimondja, ki kell építeni a feltételeit annak, hogy ne szülessenek döntések a korosztály bevonása nélkül, szervezeteik részt vehessenek „szociális, kulturális-közösségi, sport- és más intézmények működtetésében, közfeladatok ellátásában”.

Az ifjúsági párbeszédrendszerek fejlesztését helyi szinten az „Önkormányzati Ifjúsági Akcióprogram – ifjúsági kerekasztal és ifjúsági önkormányzat” című programjával, valamint országos szinten a Nemzeti Ifjúsági Tanács felállításának támogatásával kívánja támogatni az **Új Nemzedék Jövőjéért Program**.

8 „...Hogy általuk legyen jobb!” Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2009-2024

Az önkormányzatok ifjúsági feladatait a jelenlegi és a 2013 januárjában megújuló **Önkormányzati törvény**⁹ szabályozza. Ennek részletes tartalmát azonban egyelőre még nem keretezik jogszabályok. Léte, tartalma és formája a helyi viszonyok, megállapodások szerint változik.

Az önkormányzatok döntéshozatalában való részvétel jogát a **helyi közéletben való részvételről szóló törvény**¹⁰ biztosítja, amely alapján „mindenki számára biztosítják a helyi közügyekben való részvétel jogát”. Ez a „helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörei gyakorlásának meghatározására és befolyásolására való jogot jelenti”. A jogszabályban foglalt intézkedések személyek bevonására irányulnak és – többek között – konzultációs eljárásokat biztosítanak. A szabályozás ifjúsági érdekképviselők helyi döntéshozatali folyamatokba való bekapcsolódásának eszközét adja.

A dél-dunántúli régió mindhárom megyéje rendelkezik olyan ifjúsági **stratégiai dokumentummal**¹¹, vagy **cselekvési tervvel**¹², mely hangsúlyozza, illetve lehetővé teszi az ifjúsági korosztállyal és képviselőikkel való párbeszédet. Számos települési önkormányzat rendelkezik hasonló dokumentummal. A párbeszéd valódi jogi alapját az érdekképviselői szervezetek és az önkormányzatok között létrejövő **szereződés** adja. Ilyenre is számos példa adódik.

Törvénykezési eljárásokban (tehát itt már országos szintű egyeztetésről beszélünk) a különböző érdekcsoportoknak is

9 A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény

10 A Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról szóló, Strasbourgban, 1985. október 15-én kelt egyezménynek a helyi közéletben való részvételről szóló kiegészítő jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2010. évi XXVI. Törvény. Hatályos 2012.06.01-től.

11 Tolna Megye Ifjúsági Stratégiája 2009-2018v

12 Baranya Megyei Ifjúsági Cselekvési Terv 2010-2013

nyílik módja egyeztetésre. A **jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló törvény**¹³ (kizárólag) a miniszterek által előkészített jogszabályok körét rendeli társadalmi párbeszédre. Formái az interneten való általános egyeztetés, mely által bárki bekapcsolódhat a tervezet véleményezésbe, valamint a közvetlen egyeztetés, amely során a miniszter által bevont személyek, intézmények, szervezetek, megállapodás alapján működnek együtt a jogszabály előkészítésében. Ilyen szervezetek lehetnek – többek között – civil szervezetek, érdekképviselői szervek. Az ifjúsági korosztály érdekeinek képviselőit ezen a módon – és általában – a már korábban említett, még nem létező, országos ernyőszervezet, a **Nemzeti Ifjúsági Tanács** lenne hivatott, melynek létrehozás aktuális kihívás hazánkban.

Európai szinten a döntéshozó szervek és az érintettek közötti párbeszédnek komoly, különböző dokumentumokban is deklarált kultúrája van. Az Európai Bizottság **D-terve, a Demokrácia, Dialógus és Diszkusszió érdekében** című dokumentuma szerint olyan párbeszédet kell folytatni, ami hatást gyakorol a szakpolitikák formálására, és amelynek – többek mellett – az egyik megnevezett célcsoportja az ifjúság.

Az **Európai Unió Ifjúsági Stratégiája**¹⁴ „az ifjúság teljes társadalmi részvételének biztosítását” tűzte ki célul. Ennek egyik eszköze a strukturált párbeszéd, melyet immár a harmadik európai elnökségi trió alkalmaz eszközként, foglalja össze az eredményeit¹⁵, és tesz javaslatot a folytatására és fejlesztésére¹⁶. A strukturált

13 2010. évi CXXXI. törvény

14 Az Európai Unió Ifjúsági Stratégiája - befektetés és az érvényesülés elősegítése (Brüsszel, 2009.4.27.)

15 Az ifjúságpolitika terén folytatott európai együttműködés megújított keretéről szóló Tanács állásfoglalása

16 A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott állásfoglalás a fiatalok foglalkoztatásáról a fiatalokkal folytatott strukturált párbeszédéről.

párbeszéd folyamatában a fiataloknak módjuk nyílik véleményt nyilvánítani az Unió aktuális kérdéseiről. Ebben a folyamatban ugyancsak fontos szerepe lenne a Nemzeti Ifjúsági Tanácsnak, mely egyben tagja lehetne az **Európai Ifjúsági Fórum**nak, és ezen keresztül részt vehetne a korosztályt érintő európai szintű diskurzusban.

I.4 A régióban jelen lévő formák, azok különbségei, azonosságai

A Dél-Dunántúl régióban minden tipikus ifjúsági érdekképviseleti forma fellelhető, egy rövid áttekintés következik ezekből. A formákat hatókör és a résztvevők szerint lehet felosztani. Az alábbi fő kategóriák állíthatók fel.

A különböző települési szinteken megjelenő formák	Település	Kistérség / Járás/ Mikrotérség	Megye
Diákönkormányzat (DÖK)	X		
Gyermek és ifjúsági önkormányzat (GYIÖK)	X		
Érdekegyeztető fórum, kerekasztal	X	X	X

A fenti táblázatból látható, hogy bizonyos formák csak település szinten jellemzőek, míg mások nagyobb területi hatókörrel rendelkeznek, több fiatal képviselnek. E két dimenzió mentén a működés formájának, eszközrendszerének a különbözősége is kiderül. Lássuk részletesebben ezeket a formákat. Megjegyzendő, hogy ezek a formák nehezen tipizálhatók, a közös gyökerek ellenére a helyi viszonyokhoz adaptálódtak, minden közös vonás ellenére található egyedi esetek, eltérések.

Települési szint

Települési diákönkormányzatok

Ezen érdekképviseleti rendszer az oktatási intézményekben lévő fiatalokat kívánja összefogni, jellemzően számukra szervez programot, az ő képviselőjükben jár el. Delegáltjai is az iskolákban megválasztott diákönkormányzati képviselőkből állnak. A szervezet feladatai jellemzően az iskolai diákönkormányzatok munkájának, programjainak összehangolása, közös események szervezése. Települési szinten e programok fő célcsoportja a település iskolás fiataljai. Forrásokat jellemzően nem kapnak a döntéshozóktól, pályázatokból valósítják meg tevékenységeiket. Ezt a formát az iskolai diákönkormányzatok közös szándéka hozhatja létre.

Gyermek és/vagy Ifjúsági Önkormányzat (GYIÖK)

A települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatok a 90-es évek eleje óta jelen vannak Magyarországon.¹⁷ Jellemzően kistérségeken alakultak meg. Tevékenységi körük a helyi szintű érdekképviseletől a programszervezésig terjed, melyek az adott településeken különböző hangsúlyokkal valósulhatnak meg. Ez az az érdekképviseleti forma, ami országos szintű ernyőszerűsítéssel rendelkezik (GYIÖT), rendszeres éves találkozót szervez, fejleszti a települési gyermekönkormányzatokat.

A képviselt fiatalok életkori behatárolása településenként különbözik, néhol a gyermek, máshol az ifjúsági korosztály felé tolódik el. A legkisebb településeken széles életkori skálát ölel fel, mivel ott alacsony a lakosság száma, és így kevesebb a fiatal is.

A képviselőválasztási rendszere településenként kisebb eltéréseket mutat, de jellemzően a helyi önkormányzati választásokra hasonlít. A megválasztott ifjúsági képviselőtestület általában egy polgármesterből és – a település nagyságával, a felállítandó bizottságokkal arányos – képviselőtestületből áll. A megválasztott

¹⁷ Vass Andrea - Gyermek és ifjúsági önkormányzatok (2001)

tisztségviselők mellett kialakul egy segítő fiatalokból, önkéntesekből álló holdudvar, mely a programok megvalósításához elengedhetetlen.

Az GYIÖK kapcsolata a döntéshozókkal meghatározott keretek közötti, gyakran éppen a „felnőtt” önkormányzat a GYIÖK létrejöttének generálója, elhivatott az együttműködésre. A szervezeti dokumentumok rendezik a jog- és felelősségi köröket. Gyakran az ifjúsági polgármester és a település vezetője közötti közvetlen viszony is elősegíti az érdekvérvényesítést.

Érdekegyeztető fórum, kerekasztal

Ez a forma jellemzően nagyvárosi keretek között, vagy kistérségi, megyei szinten működik, egyfajta érdekképviseleti ernyőszervezetet alkot. Ez a forma több típusú szereplő jelenlétét feltételezi, legtöbbször szakemberek és döntéshozók párbeszédére épül. A fiatalokat jellemzően szervezetek által képviselik.

Az érdekegyeztető szerv jellemzően stratégiai és nem operatív szinten működik.

A kerekasztalban beszélhetünk két- vagy háromoldalú kerekasztalról, melyben az oldalak a következők: döntéshozói, korosztályi (ifjúsági), ifjúságsegítői/szakértői, ahol a szakértői oldal tanácskozási joggal van jelen az üléseken.

Ebben a formában még gyakrabban merül fel az a kérdés, hogy a határozatok, stratégiák nyelvezete hogyan ültethető át a fiatalok által érthető nyelvezetre. Ez mindenképpen fontos, hogy a döntéseik megalapozottak lehessenek. Ezekben az esetekben a felnőtt segítőknak, szakértőknek szerepe, hogy a korosztály és a döntéshozói oldal közti kommunikáció zökkenőmentes legyen.

Kistérségi szint

A régióban előfordul két olyan kistérségi szintű érdekképviseleti szerv, mely programszervező tevékenységet folytat. Kerekasztal

elnevezéssel főként programszervező tevékenységet folytat. Ilyen területi lefedettséggel képes annyi aktív fiatalot megmozgatni a szervezet, ami a működést szavatolja. Ezek a szervezetek nem, vagy csak kevésbé képesek kibontakoztatni a hagyományos értelemben vett érdekképviseleti funkciójukat.

Megyei szint

Itt a klasszikus fórum működik, a megyei önkormányzat kapcsolódó bizottsági munkájához járul hozzá, az érdekegyeztető tevékenységet itt lehet megragadni.

Kistérségi és régiós ifjúsági érdekegyeztető formák kezdeményezéseinek tapasztalatai

A Dél-Dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda több esetben is részt vett olyan folyamatokban – kevés sikerrel – mely ifjúsági érdekképviseleti szervek létrehozását célozta. Azonban az itt szerzett tapasztalatok felhasználhatók későbbi, ilyen irányú törekvések számára, erről következik most két rövid beszámoló.

Kistérségi ifjúsági érdekegyeztető kezdeményezések

Egy sikeres kimenetelű kistérségi folyamat eredményein felbuzdulva 2009-ben forrást allokáltunk arra, hogy más kistérségekben is létrejöjjenek ifjúsági érdekképviseleti szerveződések. Első körben három kistérségben kívántuk alkalmazni a már kipróbált módszertant.

Két egymást erősítő vonalon indult be a projekt. Egyrészt a felnőtt segítőknak tartottunk egy akkreditált képzést a helyi ifjúsági munkáról, másrészt a kistérség aktív fiataljait kerestük fel és ráztuk össze. A kistérségi szint befogásához szisztematikusan kezdtünk hozzá. Mikrotérségi csapatépítő alkalmakon összehívtunk egy maroknyi fiatalot, akik legtöbbször egymást sem ismerték. Egy alkalom elegendő volt arra, hogy a résztvevők eldönthessék, érdekl-e őket egy ilyen típusú közösségi tevékenység. A kistérségi

felőtt segítő többségében részt vett a mikrotérségi alkalmon, így személyes ismeretséget építhetett ki a résztvevőkkel. A későbbi kapcsolattartás már az ő feladatköre volt. A záró kistérségi alkalomra a már érdeklődő, bevonódott fiatalok jöttek el, ők képviselték a mikrotérségi csapatot. Ezzel egy stabil, biztos alapokon álló piramis felépítését céloztuk. A csapatépítő alkalom egyfajta mintaként is szolgált, hogy alkalomadtán a fiatalok tarsolyában legyenek gyakorlatok a helyi közösségük fejlesztésére, új tagok bevonására.

A mikrotérségi alkalom egynapos volt, míg a kistérségi kétnapos. Ez azért volt fontos, mert a létrejövő szervezet alapjait itt fektették le. Mindhárom kistérségben sikerült megalakulnia egynek-egynek. Sajnos a folyamat lezárta követően a megalakult szervezetek nem aktivizálódtak, önálló tevékenységet nem folytattak, egy laza kapcsolati háló maradt meg egymás programjait, és a fiatalok bevonását támogatandó.

Tehát látható, hogy egy ilyen szervezet megszületése még nem jár együtt az életképességgel. Fontos megjegyezni, hogy ezt a folyamatot „felülről jövő” kapacitálás jellemezte, a bevont fiatalok relatív alacsony létszáma és a folyamatban résztvevő felőtt segítő munkakörének, személyének változása is akadályozta a későbbi aktív tevékenységet. Ugyanígy fontos tényező az idő és a megalapozottság. Visszautalnék arra, hogy a korábbi sikeres kimenetelű kistérségi szerveződés évekként azelőtt bár formálisan megalakult, de valós működést nem folytatott. Mikor évekként később újra felvettük a szálakat, még mindig volt egy laza kapcsolati háló, amire támaszkodhattunk. Plusz könnyebbség volt, hogy ott nem volt semmilyen időbeli korlátozó tényező, az együttműködők saját erejükéből, motivációjukból, lelkesedésükből táplálkoztak, illetve nem volt projektnyomás. Ugyanígy fontos, hogy abban a kistérségben volt egy sikeres GYIÖK, ami termékenyítőleg hatott a folyamatra, az ott megtalálható szakmai, gyakorlati tapasztalat megkönnyítette az előrehaladást. Fontos tényező volt a biztos

háttér a döntéshozói részről, ami a felőtt segítő stabil státuszában mutatkozott meg, hogy gördülékenyen, erőforrásokban „gazdagon” tudtuk megvalósítani a folyamatot.

Régiós ifjúsági érdekegyeztető tanács

Egy régiós szintű ifjúsági érdekképviseleti szervezet létrejöttének igénye már 2006 óta jelen van a régióban, e célból több alkalommal összeültek a régió ifjúsági szervezetei. A Dél-dunántúli Regionális Ifjúsági Tanács 2009-ben nyílt felhívást tett közzé, melyben arra ösztönözte a régió szervezeteit, hogy alkossák meg a Regionális Ifjúsági Fórumot.¹⁸

Ez a felhívás egy pályázatot generált, melyben megyénként egy partnerrel együttműködésben egy hálózatépítő, szervezetépítő projektet valósítottak meg. Megyéenként egy koordinátor segítségével felmérték, felkeresték a régió releváns

ifjúsági szervezeteit, majd több találkozási szerveztek számukra. A záró találkozón az együttműködő ifjúsági és civil szervezetek megfogalmazták, hogy egy új típusú érdekképviseleti formában vennének részt, miszerint aktuális ifjúságügyi kérdésekben projektszerűen működnének együtt. Az együttműködéshez a klasszikus formális szerveződés helyett, laza, online csoportot kívánnak létrehozni levelezőlista és Facebook csoport formájában.

A résztvevők szándéka az volt, hogy erősödjön az ifjúságügygel foglalkozó szakemberek, aktivisták, civilek együttműködése a régióban, valamint, hogy felhívja a figyelmet az ifjúsági korosztályok

18 <http://www.mobilitas.hu/ddriszi/hirek/2795>

kal való foglalkozás fontosságára. A találkozón sikerült meghatározni a közös szándékot, a lehetséges helyszíneket és forrásokat a projekt megvalósítására.

Így tehát egy formalizált szervezeti struktúra helyett egy laza kapcsolati háló jött létre, mely jelen pillanatban még nem mutat jelentős aktivitást. Az események ilyen alakulása újabb tanulságokkal szolgált. Egy régiós szervezet létrehozásakor figyelembe kell venni, hogy a fizikai távolságok megnehezítik a napi szintű közös munkát. Emellett egy ilyen hatókörű szervezet egy ernyőszervezet-szerű működésben képes megvalósítani céljait, ez a szervezeti struktúra döntési mechanizmusait befolyásolja jelentős mértékben. Meghatározó döntés a későbbiekre nézve az is, hogy milyen szélesre kívánja venni a befogadandó szervezetek körét, hol húzza meg a szervezet határait. Itt a legitimitás és a szakmai együttműködés kettős prése között kell megtalálni az egyensúlyt.

A leírt projekt tapasztalataiból kiderül, hogy pontos célok, források, döntéshozói akarat nélkül csak egy laza együttműködési forma várható el a szervezetektől. A kérdés aktualitását a Nemzeti Ifjúsági Tanács vagy Fórum felállításának terve is megerősíti.

II. A felmérés tapasztalatai

A felmérés strukturált interjúk felvételével készült. Az interjú tematikájában a szervezet indulásának nehézségeit, a követett mintát, a működés jellegét, a kapcsolathálót, a döntéshozókkal kiépített kapcsolatokat, személyes motivációkat és tapasztalatokat is igyekezett feltárni. A kutatást megelőzően igyekeztünk úgy megválogatni a felkeresett szervezeteket, hogy a mintában legyenek a működési idő szerint mindenféle típusok. Nem sokkal korábban induló, megszűnt, hosszú ideje létező illetve szakaszos működéssel jelezhető szervezetek szerepeltek a listán. Minden szervezettől igyekeztünk az általunk előzetesen meghatározónak ítélt szerepeköröket betöltő személyeket megkeresni. Ezek: aktív fiatal, aki a szervezet munkájában tevékenyen részt vesz; ifjúsági vezető, aki az adott szervezet aktuális vezetője; felnőtt segítő, aki, mint felnőtt segíti a szervezet munkáját; kapcsolattartó, vagy döntéshozó, akik a települési önkormányzat intézményén belül dolgoznak és kapcsolatban állnak a szervezettel – a döntéshozó minden esetben a település polgármestere. A mintába 12 szervezet került és összesen 27 interjú került felvételre. Minden interjúalany kitöltött egy adatlapot is, amin az alapvető információkon kívül egy listán kellett megjelölni azokat a problémákat, amik a településen élő fiatalok számára megjelennek.

II.1 Külső környezeti hatások

Egy szervezet hatékony működéséhez szükséges megfelelő belső felépítés, valamint egy jól kiépített külső kapcsolati rendszer. A legalapvetőbb kapcsolódási pontok közé tartozik például a helyi szinten meglévő intézményi rendszer, vagy a települési önkormányzat. Természetesen egészen az országos szintig terjedhetnek ezek a kapcsolatok.

Az interjú kérdéssor tematikájának részét képezte az ifjúságügy egyéb szereplőihöz, hálózatokhoz való kapcsolódásának felmérése, a szervezetek szakmai találkozókra, képzéseken való részvétele, valamint a település életében betöltött szerepe. A továbbiakban a megkérdezett szervezetek külső környezetét, és annak hatásait mutatjuk be.

Az ifjúsági érdekképviselői szervezetekről elmondható, hogy alapvető céljaikat tekintve nem különböznek egymástól. Eltérések lehetnek - és vannak - például a működési formát illetően, a szabályzatokban, a szervezeti felépítésben, azonban a közös célcsoport és érdek kifejezése elengedhetetlenné teszi, hogy ezek a szervezetek kapcsolatot teremtsenek egymással. A kapcsolódások az egy-egy képzés, szakmai találkozó keretében kialakult alkalmi eszmecserektől egészen a szoros együttműködésekig terjedhetnek. A felmérés során az alábbi példákat találtuk ezekre.

Régiós szinten az említett összefonódásoknak nincs meg igazán a rendszere és nem beszélhetünk túlzottan kiterjedt kapcsolatrendszeréről. A nagyobb városok közül egyedül Pécs kapcsolódik – a Baranyai Gyermek és Ifjúsági Érdekegyeztető Fórum által – más érdekképviselőhöz (PIFÖ, SIPKA). Kaposvár és Szekszárd esetében egyáltalán nem beszélhetünk ilyesmiről. Ugyanakkor az is igaz, hogy földrajzilag kedvezőbb helyzet kínálkozik a kisebb települések összefogására, ilyen lehet Sásd, Alsómocsolád és Gödre. Ennek ellenére inkább a település típusa adhat magyarázatot a nagyvárosok kapcsolódásainak hiányára. Ezek a szervezetek több tekintetben kedvezőbb helyzetben vannak. Kaposvár és Szekszárd a helyi szint helyett a megyei szervezetekhez kötődik. Ez logikus, lévén, hogy megyeszékhelyekről beszélünk, erre kínálkozik lehetőségük, melyet meg is ragadnak.

Az interjúkból egyértelműen kiderül, hogy tapasztalatcsere céljából alakítják ki ezeket a kapcsolatokat. Fontosnak tartják, hogy a

saját működésüktől eltérő példákat ismerjenek meg, és ezek alapján eszközöljenek változtatásokat, ebből tanulva fejlődjenek és lépjenek előre.

„Úgymond, ha valaki valami jót csinál, akkor az motivál minket is, egyáltalán nem a versengés miatt, hanem pusztán azért, hogy ez jó ötlet, akkor mi is csináljunk valamit.” (aktív fiatal)

„Meg maga a szervezet, ahogy működik. Leülünk és akkor így beszélgetünk, elmondjuk egymásnak, hogy na, mi hogy csináljuk, ti hogy csináljátok, és akkor onnan is tudunk meríteni ötleteket.” (aktív fiatal)

Nem csak a már meglévő szervezetek számára szükséges az egymás közötti kommunikáció megteremtése. Tulajdonképpen ez egy kezdeti lépés azok számára, akik ifjúsági érdekképviselőként szeretnének foglalkozni. Az egyik leghasznosabb előremozdító erő mások tapasztalatainak összegyűjtése, felhasználása, és ezáltal a hibalehetőségek felmérése.

„Tehát szerintem nagyon fontos, hogy aki elkezd valamilyen munkát, ez mindegyikre érvényes, beszéljen olyanokkal, akik hasonló dologgal foglalkoznak, úgyhogy akkor én igyekeztem rögtön valamiféle hálózatba kerülni, ez segítette a személyes munkámat.” (felöltött segítő)

„...tavaly március 10-én volt azt hiszem az országos találkozó Gyöngyösön. Ott még teljesen kívülállóként, meg nem alakult ifjúsági önkormányzatként vettem részt az egyik képviselőtársammal, azóta is nagyon nagyon sok energiát és ötletet gyűjtöttünk.” (ifjúsági polgármester)

Természetesen, mindezen felül szükség van szakmai képzésekre, fejlesztésekre is. Ezeknek egy része a szervezeteken belül, saját szervezésben valósul meg, ilyen például a DAGYIÖK Akadémia. Az ifjúság szakmai szervezetek közül a Mobilitás, a Tethely Hálózat és a GYIÖT biztosít lehetőséget arra, hogy a fiatalok képzéseken, találkozók, konferenciák, versenyeken vehessenek részt. Jó gyakorlatként a Pécsi Ifjúsági Kerekasztalt lehet kiemelni. Náluk a fiatalok és felnőtt segítők egyaránt részt vesznek tréningeken – melyeknek kifejezetten az érdekképviselés az egyik fő irányvonala –, emellett pályázatírással és projektmenedzsmenttel is foglalkoznak. A többi szervezetnél gyakori, hogy csak a felnőtt segítők vagy az ifjúsági polgármester részesül továbbképzésben, nyilvánvalóan ez is rendkívül hasznos, amennyiben megfelelően át tudja adni a megszerzett tudást a szervezet munkájában résztvevő többi fiatalnak. A képzések témájukat tekintve a működtetésre irányulnak, csapatépítő jellegűek. Összességében az interjúk némi hiányérzetet keltenek a szakmai fejlesztéseket illetően. Ennek egyik okát már említettük: a képzések kevés esetben terjednek ki a szervezetek egészére. Másik oka, hogy nem fektetnek elég hangsúlyt az érdekképviselés témakörére, valamint több lehetőséget kereshetnének és ragadhatnának meg, hogy fejlesszék kapcsolatrendszerüket mind regionális, mind országos szinten.

A külső környezethez sorolhatjuk a pénzügyi forrásokat is. Ebben a kérdésben a helyi „nagy” önkormányzatok jelentek meg egyfajta háttérintézményként, amelyre a szervezetek támaszkodhatnak. Az általuk nyújtott támogatás lehet állandó jellegű, éves szinten kiosztott keretösszeg, illetve alkalmasszerű, bizonyos rendezvények esetén. Olyan ifjúsági érdekképviselési szervezettel nem találkoztunk a kutatás során, amelyet az önkormányzat ne részesített volna valamiféle anyagi vagy tárgyi támogatásban

„Az önkormányzat 500 000 Ft-tal támogatja minden évben az ifjúsági önkormányzatot.” (felnőtt segítők)

„Két rendezvényünk volt, amit az önkormányzat finanszírozott. Az egyik rendezvényünkön a fellépőért fizetett 10 000 Ft-ot az önkormányzat...” (ifjúsági polgármester)

A rendezvények megvalósításához szükséges pénzügyi összegeket szponzorok által is biztosíthatják maguknak a fiatalok. Erre nagyon jó példa a kaposvári Középiskolások Szövetsége, ahol a partnerek megkeresése a fiatalok feladata, így akár tárgyalási technikákat is elsajátíthatnak.

„Ezen felül ugye nekünk, amikor voltak rendezvényeink, akkor elmentünk szponzorokat keresni... Nagyon sokan segítettek és ahhoz képest, hogy akkor még így diákok voltunk 18 év alatt, akkor is már így tudtunk tanulni, hogy hogyan kell tárgyalni...” (aktív fiatal)

Továbbá pályázati forrásokból is tudnak gazdálkodni, a legtöbben a Fiatalok Lendületben Programot említették példaként. Itt is gyakran előfordul, hogy egy-egy befogadó intézménnyel, más civil szervezettel összefogva adnak be pályázatot. Az infrastrukturális feltételek megléte is hasonlóképp alakul. Az önkormányzat vagy művelődési ház jelenik meg, mint befogadó intézmény, mely biztosítja a napi feladatok ellátásához szükséges tárgyi feltételeket (például: irodai- és kommunikációs eszközök, terem).

„Úgy mond minden, ami az önkormányzaté volt az az övéké is.” (döntéshozó)

II.2 Belső környezet

Egy civil szervezet megfelelő belső felépítésének tekintetében talán a leglényegesebb, hogy milyen célokat tűz ki, és ehhez milyen működési keretet szab önmagának. A célok eléréséhez, vagyis a hatékony működéshez elengedhetetlenek bizonyos tárgyi feltételek, és fontos kérdés még, hogy a szervezet gazdálkodásához milyen pénzügyi források állnak rendelkezésre. Ezen eszközkészlet vizsgálatán túl a felmérés arra is igyekezett fényt deríteni, hogy a régiókban az ifjúsági érdekképviseleti szervezetek a tagsághoz milyen jogokat és kötelezettségeket rendelnek, mennyire működnek demokratikusan.

A vizsgált mintában valamennyi szervezet pontos és részletes működési szabályzattal (SZMSZ), alapszabályzattal vagy tételesen lefektetett ügyrenddel rendelkezik. Ezek a dokumentumok többé-kevésbé ugyanazt a kérdéskört és célokat járják körül, a különbségek leginkább az eltérő szervezeti formákból, az eltérő működési területnagyságból, valamint a település-specifikus problémakörökből adódnak. Mindegyik működési szabályzatban megjelenik az ifjúsági *érdekképviselet és érdekvédelem*, és ehhez a vállalt funkcióhoz kapcsolódnak még olyan célok, mint a *megyei, regionális és országos érdekegyeztetésben való részvétel, illetve együttműködések kiépítése*.

A Baranyai Gyermekek és Ifjúsági Érdekegyeztető Fórum kivételével – működési jellegéből fakadóan – mindegyik szervezet, még a Pécsi Ifjúsági Kerekasztal is célként határozza meg a *programszervezést*. A *közéleti szerepvállalás* és a *hagyományőrzés* is megjelenik célként, ami meglátásunk szerint szintén a programszervezés témaköréhez tartozik. Meg kell említeni, hogy bizonyos esetekben a szervezetek által elérendő célok egyértelműen a demokratikus működést feltételezik, mint például a *véleményközlés, a demokratikus intézményrendszer megismeréséhez való hozzásegítés*, de maga a *közéleti szerepvállalás* is.

Az SZMSZ-ek alapján a szervezetek valóban, kivétel nélkül tisztán demokratikus működési keretet szabnak maguknak. A legfőbb szerv a közgyűlés, a képviselőtestület vagy az elnökség, és ezek a testületek meghatározott időnként újulnak – legtöbbször két évente, ritkábban évente. A szavazásokon minden tag választó és választható is egyben. A határozathozatalhoz kétharmados többség szükséges – egy kivételtől eltekintve, ahol elégséges az egyszerű többség. A szabályzatok olyannyira a hagyományos demokráciára emlékeztetnek, hogy a határozathozatal nyílt szavazással történik, ez alól a személyes ügyek rendezése képez kivételt. Az ülések és tanácskozások a szervezetek több, mint felében – az SZMSZ szerint – nyitottak, viszont írásbeli meghívó nélkül semmiképpen nem lehet összehívni a tagságot vagy a testületet, valamint két esetben a meghívottakat jelenléti íven rögzítik. Jegyzőkönyv az ülésekről mindenhol készül. A tagságnak még tisztség nélkül is véleményezési joga van a képviselőtestületi üléseken az egyik szervezetnél, míg egy másiknál a döntéshozatalban vehet részt. A tagokkal szembeni egyértelmű elvárás minden esetben az alapszabály betartása, ennek megsértése kizárást vonhat maga után. Két szervezetnek van tagdíja, mindkét SZMSZ ugyanilyen szigorú a tagdíj befizetésének rendszeres elmulasztásával kapcsolatban. Több helyen elvárás a tagokkal szemben az aktív részvétel, de van, ahol a választói bizalomra való méltó magatartás is megjelenik.

Lényeges, hogy a mintában szereplő szervezetek közül kettőnél a működési területen állandó bejelentett lakcímmel rendelkező lakos automatikusan taggá válik, amikor eléri a célcsoport korhatárát, és megszűnik a tagsága, amennyiben túllépi azt. Az egyiknél ez a korcsoport a 10 és 20 év közöttiek, a másiknál a 10 és 30 év közöttiek.

Az interjúk a belső környezet és működés jellegére is rákérdeztek. Arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyire képesek ezek a szervezetek megállni a saját lábukon, hogyan biztosítanak

utánpótlást a megfelelő és folyamatos működéshez. Feltételeztük, hogy az adott szervezet kezdeményezője, ötletgazdája meghatározó szerepet játszik ebben, és jelentősen motiválja a folyamatos működést. Ezt az interjúk igazolták is, mivel egyetlen olyan szervezet volt a mintában, ahol az ötletgazda kiszállt a folyamatból, és ennek negatív hatása is érezhető. Itt azóta akadozik a működés, az interjúalany szerint a pályázatírás gyakorlatilag megszűnt, ezt a feladatot nem vette át senki. Négy másik esetben nem vesz már részt a munkában maga az ötletgazda, de ezekben az szervezetekben mindegyikük átadta a feladatot másnak. A többi vizsgált szervezetnél a kezdeményező még mindig aktív és sok segítséget nyújt. Ezek a tények felhívják a figyelmet a kezdeményező személyes felelősségére, és az utánpótlás biztosításának rendkívüli fontosságára. A szervezetek a rendszeres testületi ülésekben, választásokban vagy az éves munkaterv elkészítésében látják működésük folyamatosságának biztosítását, és csak három esetben történik említés rendszeres képzésekről. A szakmai vagy szervezeti fejlesztésekre vonatkozó ötletek szinte soha nem érkeznek belülről a tagságtól, ez alapján úgy tűnik, a tagok elfogadói, résztvevői csak ezeknek a folyamatoknak. Az ötleteik a rendezvényszervezés terén bontakoznak ki – ami hasznos és lényeges -, és adott esetben megosztják tapasztalataikat egy konferencián vagy találkozón, de ahogy korábban rámutattunk, a részvételi arány ezeken az eseményeken nem mondható magasnak a tagság részéről. Ez a tendencia viszont a rátermett és előrelátó vezető vagy vezetőség szerepét és felelősségét hangsúlyozza.

Az állandó tagság biztosítását, az új emberek bevonását legnagyobb százalékban a rendezvényszervezéssel kívánják elérni a vizsgált szervezetek, így igyekeznek egyfajta összetartozást, közös identitást kialakítani, felajánlani a közös munka lehetőségét. Van olyan szervezet, ahol a rendezvények során önmaguk által állított példával és az ott kialakított személyes kapcsolatokkal próbálnak új tagokat vonzani, vagyis van ennek bizonyos módszertana is.

Öt esetben beszéltek az interjúalanyok felkereső munkáról, a célcsoport konkrét megszólításáról. Szekszárdon és Kaposváron hatékonyan ötvöződik a rendezvények által elérés és a felkeresés módszere. A Szekszárdi Ifjúsági Önkormányzat (SZIFÖN) több választási ciklus óta – itt 2 éves a diákpolgármester mandátuma – a városi középiskolákban választási vetélkedőt hirdet, programmal kell jelentkezni, a nyertes csapat adja a diákpolgármestert és ennek a csapatnak a programját valósítják meg. Korábban 100 000 forinttal, 2011-ben pedig 200 000 forinttal támogatta a nyertes csapat programját a települési önkormányzat. Kaposváron 2008 óta zajlik, tehát szintén több éves múltra tekint vissza a Kaposvári Ifjúsági Napok gőzerővel (KING) című 24 órás vetélkedő és rendezvény, amit a diákpolgármester választással kötöttek egybe 2009-ben, így ez utóbbi is a rendezvény részét képezi.

Szekszárd esetében a települési diákönkormányzatokhoz kapcsolódóan kirajzolódott az iskola önkormányzatát segítő pedagógus szerepe is.

„Kimentünk a diákönkormányzathoz, elmondtuk, hogy mi a SZIFÖN, Poliphoz és az önkormányzathoz hogyan kapcsolódik, hogyan lehet bejutni, milyen lehetőségek vannak. Jött az önkéntes is velünk, és azt gondolom, hogy sikerült az érdeklődésüket felkelteni. Sok múlik a diákönkormányzatot segítő pedagóguson, mert ha ő is lelkes, akkor a diák is. Ez teljesen kirajzolódott, amikor voltunk az intézményekben, volt olyan pedagógus, aki csak húzta a száját, az a csapat nem is annyira aktív. Nagyon sok múlik azon, hogy milyen a segítő pedagógus.” (önkormányzati kapcsolattartó)

Ez a tapasztalat ismét az ezekben a folyamatokban résztvevő felnőttek szerepét és felelősségét hangsúlyozza, az ő jelenlétük és hatásuk óriási, a hozzáállásuk következményei pedig érezhetőek mind negatív, mind pozitív irányban.

Az interjúban rákérdeztünk, hogy az interjúalany „Miben látja a szervezet fő funkcióját?”. Az erre a kérdésre kapott válaszok alapján kirajzolódott, hogy a programszervező profil igen erős a vizsgált szervezeteknél. Nemcsak a korosztály és célcsoport elérésének és képviselésének eszköze ez, hanem a programszervezés maga a fő funkció. Pontosan annyiszor említették ezt az interjúalanyok, mint az érdekképviselést, érdekvénytésítést. A mérleget a programszervezés felé tolja az a tény, hogy szignifikánsan jelenik meg a fiatalok összetartásának és közösségének építése, valamint a fiatalok aktivizálása programok által. Ehhez képest kevésnek mondható, hogy csupán három interjúalany nevesítette fő funkcióként az érdekképviselést. Elhangzott, hogy az adott ifjúsági párbeszédrendszer segít a „korosztályi információkat és érdekeket a döntéshozó elé juttatni”, vagy egy másik szerint a szervezet a „gondolatok és vágyak kimondásának terepe”. Egy esetben viszont ezt a határozott választ adta az interjúalany, hogy a fiatalok itt „...megtanulnak egy olyan működési módot, ami az életükben az ő hasznukra is, meg a társadalom hasznára is válik.” (döntéshozó)

Az előzőekben szó esett már a pénzügyi és infrastrukturális viszonyokról, az interjútapasztalatai pedig azt mutatják, hogy egyetlen ilyen szervezet sem képes sem financiálisan, sem infrastrukturálisan megállni a saját lábán külső segítség nélkül. Önerőből, pályázatok útján jutnak pénzügyi forrásokhoz, és sokszor ezek is a települési önkormányzat elkülönített civil alapjának felhasználását célozzák. Az önkormányzat jelentősen megkönnyítheti a forrásteremtést, ha a pályázatban pénzügyi befogadóként vesz részt – ahol ez szükséges – vagy a pályázat önrészét biztosítja a pályázó civil szervezet számára, vagy az önkormányzati civil alap felhasználását nem pályázathoz, hanem munkaterv elkészítéséhez és leadásához köti. Ezekre mind találtunk példát a régióban. A tárgyi és infrastrukturális háttér minden esetben szintén a települési önkormányzat biztosítja. Ahol a szervezet saját klubhelységről, irodáról vagy tárgyalásra alkalmas helyszínről beszél, azokban az esetekben is mind önkormányzati

tulajdonú ingatlanokról van szó és a szervezet „csak” hasznélvezője, használója ezeknek a tereknek. Kizárólag saját erőből képtelen – vagy talán nem is akarja – ezeket a helyszíneket megteremteni, fenntartani, és a felmérés tapasztalatai azt mutatják, hogy mindezek ellenére ugyanúgy sajátjukként kezelik.

II.3 Döntéshozatalba való bevonódás

A döntéshozatalban való részvétel az ifjúsági érdekképviselési szervezetek egyik sarokköve, melynek több szintje van. Egészen nyilvánvaló, hogy a döntéshozói oldal támogatása nélkül ez a bevonódás egyszerű vágy marad, és a fiatalok az együttműködő szándék nélkül az ajtókon kívül maradnak. Minden megkérdezett szervezetet valamilyen mértékben bevonja a fiatalokat a döntéshozó a munkába. Ennek mértéke eltérő. Legtöbb esetben a szervezet vezetője, vagy a képviselői tanácskozási joggal vesznek részt az települési önkormányzat testületi ülésein. Ez a meghívás minden esetben azokra az alkalmakra vonatkozik, amikor az önkormányzat a korosztályt érintő témákat tárgyalja. Olyanra is találtunk példát a felmérés során, amikor a települési önkormányzat teljes mértékben átadta a döntés jogát az ifjúsági érdekképviselési szervezetnek például a nyári gyermekétkeztetés kérdéséről. A döntéshozói megfontolás itt az volt, hogy a szervezetnek sokkal nagyobb rálátása van erre a kérdésre, mivel előbb kapcsolata van a korosztállyal, mint a képviselőtestület tagjainak. A fiatalok döntését fenntartás nélkül el is fogadták.

A bevonódásnak a település fenntartása szempontjából is van pozitív hozadéka, a kistelepüléseken több dologot is említettek interjúalanyaink. Szóba került az, hogy a következő generáció nevelése a település jövője szempontjából nagyon fontos, egyrészt a fiatalok helyben tartása, másrészt a következő felelős döntéshozói „garnitúra” kinevelése okán. Azokon a kistelepüléseken, ahol ilyen habitussal találkoztunk, megfigyelhető, hogy a fiatalok sokkal többen

kötődnek a településhez, nagyobb arányban maradnak helyben, élmények és érzelmek kötik oda őket. Két szervezetnél is kitűzött cél a pozitív értelemben vett lokálpatriotizmus kialakítása.

„Tehát, ilyen lokálpatrióta módon próbálom meggyőzni őket arról, hogy nem kell feltétlenül kilométereket utazni ahhoz, hogy az ember jól érezze magát, és olyan dolgokat kapjon, ami megoldható helyben is.” (ifjúsági polgármester)

A település nagysága jelentősen befolyásolta azt, hogy milyen mélységű együttműködés alakulhat ki a döntéshozó és az érdekképviselő között. A kistélepeken jobban átlátható, megismerhető családi, baráti viszonyok vannak, a különböző szituációkban való találkozás és annak nagyobb gyakorisága számos információt ad egymásról a szereplőknek. Ilyen esetben a hitelesség, a személyes minta hatása még erősebb lehet. Nagy lélekszámú település esetén a felnőtt segítő, vagy épp az ifjúsági referens adhatja ezt a személyes mintát. Ez a tendencia jól kirajzolódott az interjúk során. Ott, ahol a település belátható személyi viszonyai személyes ismeretségeken alapuló együttműködést tesznek lehetővé, a fiatalok motiváltsága és együttműködési hajlandósága látványos hatást gyakorol a felelősségtudatukra és -érzetükre, de ehhez a döntéshozói oldal befogadó hozzáállása is szükséges.

„...tanácskozási joggal meghívást kap minden, az ifjúságot érintő kérdésben. Minden egyéb kérdésben egyébként nagyon szívesen látjuk a véleményét, teljesen más megvilágításba helyezi a dolgokat ez a sajátos látásmód, egy egyetemista másképp gondolkodik, másképp lát dolgokat, mint egy munkájába talán belefáradt idősebb felnőtt, az ifjúságot érintő kérdésekben feltétlenül az ő véleményükre támaszkodunk, de egyebekben is meghallgatja a képviselőtestület az ifjúsági önkormányzat véleményét.” (döntéshozó)

„Tehát megpróbálom a testületnek a munkáját segíteni azzal, hogy a fiataloknak mi a véleménye erről, hogy a fiatalok szemszögéből ezek a dolgok miért nem jók, vagy miért jók éppenséggel, próbálom továbbvinni ezt a dolgot afelé, hogy működőképes legyen, és tényleg segíteni tudjuk a nagy testületnek a munkáját. ...És mi is megpróbáljuk az önkormányzatnak a munkáját megkönnyíteni azzal, hogy támogatjuk őket, hogy azokat a döntéseket, amik ellenszenvet, vagy nagy visszhangot váltanak ki a faluban, megpróbáljuk mérsékelni és továbbadni úgy, ahogy valójában van és nem pedig úgy, ahogy Mari néni gondolja.... egy ilyen szimbiózisban élünk a nagy önkormányzattal, és tényleg közös érdekekről tudunk beszélni.” (ifjúsági polgármester)

Egy ilyen jellegű együttműködésnek és bizalmon alapuló viszonynak az előnyeit talán az egyik fiatal interjúalanyunk fogalmazta meg a legjobban:

„... Hát... Mindenképpen tanulunk a nagyoktól. Ami nagyon fontos, hogy valójában hogyan kell működtetni egy ilyen szervezetet, mik kellene hozzá. Mondjuk egy választáson, mit jelent az, hogy kampány, hogyan kell kampányolni, mikor van kampánycsend. Ezeket nagyon jó, ha tudja az ember.” (aktív fiatal)

A személyes viszony meghatározó szerepét az is jól mutatja, hogy a felmérés mintájában szereplő egyik, kistélepeken működő szervezet esetében a személyes ellentétek oka a nem megfelelően működő korosztályi és döntéshozói kapcsolatban sejthető. Míg a döntéshozó arról nyilatkozott az interjú során, hogy az érdekképviselő tagjai meghívást kaptak véleményezési joggal a testületi ülésekre, addig a szervezet munkájában részt vevő fiatal erre a kérdésre a „Szerintem nem nagyon.” választ adta, és ezt a

szervezet és az önkormányzat közötti „viharos kapcsolat” -tal magyarázta. Elismerte, hogy kaptak meghívást, de úgy gondolta, hogy „Formailag persze, megvolt. Azért erre figyeltek, hogy ne hogy bele lehessen kötni.”. A személyes sérelmek és ellentétek ebben az esetben azt gátolták, hogy az érdekképviselői szervezet a felkínált lehetőséggel élni tudjon. E mögött az a feltételezés húzódhat - a korábbi negatív tapasztalatok alapján - hogy a meghívás él ugyan, de érdemben úgysem fogják meghallgatni őket, a gesztus csak egy formalitás. Ilyen esetekben tanácsos és hasznos lehet a vélt, vagy valós sérelmek tisztázása, a problémához való konstruktív hozzáállás, mert ez ifjúsági érdekképviselői szervezet hasznára is válhat. Minden esetben szükséges az egyéni és közösségi célokat mérlegre tenni, mert a politikai szocializáció része annak felismerése, hogy az egyéni érdekeket és sérelmeket a közösen vállalt cél mögé kell rangsorolni.

A legstabilabb együttműködést és a hatékony érdekképviselőket mégis a tételes együttműködési megállapodás alapján működő szervezetek érhetik el. A mintában három ilyen szervezet is szerepel, amik formájukat tekintve el is térnek a többitől. Két megyeszékhelyen működő érdekegyeztető fórum – amiből az egyik egy megyei szintű – és egy kerekasztal mondhat magáénak ilyen működési keretet. Az együttműködési megállapodás a korosztályi és döntéshozói oldal kölcsönös egyetértésén és elfogadásán, így konszenzuson alapszik. Egyértelműen határozza meg a jogokat és kötelezettségeket. Az önkormányzat köteles a korosztályt érintő kérdésekben tájékoztatást küldeni írásban a fórumoknak vagy a kerekasztalnak, így a szervezeteknek véleményezési és javaslattevési joguk van. A Baranyai Gyermekek és Ifjúsági Érdekegyeztető Fórum (BGYIÉF) esetében a megyei önkormányzatnak a javaslattevőt el kell fogadnia, vagy elutasítását tételesen indokolnia kell. Azt gondolhatnánk, hogy ez egy kikezdhetetlen viszony, de politikai és közigazgatási mozgások ezeknek a párbeszédrendszereknek a működését is akadályozhatják. A 2010-es parlamenti és helyhatósági választási

ciklus és az ezt követő önkormányzati és közigazgatási átrendeződés több szervezet érdekvédelem munkáját jelentősen befolyásolta. A felmérés idejében – 2011. év utolsó harmadában – volt olyan szervezet, aminek még nem sikerült érdemben kapcsolatot teremteni a települési önkormányzattal. Aktualizálták az érdekképviselői szerv ügyrendjét a hivatal jogászával, de a képviselő testület részéről kapcsolattartóval még nem sikerült egy asztalhoz ülniük. A felmérés során egy esetben fordult elő, hogy az érdekképviselői szervezetet semmilyen mértékben nem vonták be a döntéshozatalba. A munkában résztvevők ennek hiányát érzik, és hangot is adtak elégedetlenségüknek az interjúk során. Az mindenesetre elgondolkodtató, hogy a döntéshozó viszont igen pozitívan és biztatóan nyilatkozott erről a kérdésről. Valamint azt is kimondja a döntéshozó, hogy a testület ülésein tanácskozási joggal vehetnek részt. Mindez felveti a kommunikációs problémák kérdését. Vagyis, hogy az egyes szereplők vajon mennyire értenek mást az érdekképviselő alatti.

„Igen, tehát a velük kapcsolatos döntéseket nélkülük nem hozzuk meg.”

A lényeges kérdés azonban az, hogy egy ilyen vitás és kétes helyzetet mennyiben lenne képes megoldani egy írásban rögzített együttműködési megállapodás – aminek keretei között a felek tisztázhatják a szerepeket és jogköröket, az ifjúsági korosztályt érintő kérdésköröket, a tárgyalások gyakoriságát és a kötelezettségeket is.

Az ifjúsági érdekképviselői szervezetek működésének hatékonysága szempontjából megkerülhetetlen a legitimitás kérdése, ami minden esetben kényes terület. Szakemberként hajlamosak vagyunk a választási rendszer csiszolásával, tökéletesítésével, az eredményessé tétellel elintézni ezt a kérdést. Amennyiben a választások részvételi aránya magas, a választott tisztségviselők jogilag legitimek. Gondolnánk. Azonban ezt a legitimitást a kortárs csoporttól is meg kell szerezniük. Ez már

nem a jogi értelemben vett legitimitás, hanem egy bizalmi kérdés, az adott ifjúsági érdekképviseleti szervezet elfogadottságát, a célcsoport általi támogatottságát jelenti. Ezt a bizalmi legitimitást – nevezhetnénk népszerűségnek, szimpátiának vagy elfogadottságnak – a választott ifjúsági polgármester vagy képviselő meg kell szerezze és meg kell tudnia tartani a további hatékony és eredményes munka érdekében. Sajnos nehéz ezt a bizalmi legitimitást mérni, de az általános közvélekedés mindig jó mutatója lehet, hogy milyen szinten áll adott pillanatban.

Az ifjúsági érdekképviseleti szerv vezetőjének, képviselőjének legitimitása mellett magának a szervezetnek a legitimitása is fontos kérdés. A hosszú ideje működő szervezetek és a frissen alakultak is más-más módon, de kihívásokkal néznek szembe ebben a kérdésben. A megismertetés, elfogadtatás, megmérettetés mind olyan tényezők, amik a felnövekvő generációk eléréséhez, valamint a döntéshozói oldal együttműködésének megszerzéséhez kikerülhetetlenek. Az interjúk során megkérdezett szervezetek jelentős többsége tudatosan foglalkozik a kérdéssel, programjaik szervezése során szempontok ezek a tényezők is, és ezeket szem előtt tartva egyszerre lehetnek képesek kiépíteni bizalmi legitimitást, és elérni, megszólítani a felnövekvő generációkat, a célcsoportjukat. A döntéshozói oldal felé viszont nem rajzolódik ki ez a tudatosság a felmérés alapján. Ez a hiányosság negatívan befolyásolhatja működésük eredményességét.

Igen nagy a megválasztott fiatalok felelőssége akkor, amikor valóban képviselni akarják a társaikat, hiszen ehhez élő kapcsolatot kell kialakítani és fenntartani velük, valamint érdemben el kell tudják juttatni az általuk képviselt fiatalok véleményét, igényeit és érdekeit a felnőtt társadalom és a döntéshozók elé.

II. 4 A felnőtt segítő szerepe

A felmérés és az interjúk elemzése felhívja a figyelmet egy fontos és lényeges dologra a dél-dunántúli ifjúsági érdekképviseleti szervezetek működésével kapcsolatban. Ezek a szervezetek formájuk és vállalt céljaik okán azért jönnek létre elsődlegesen, hogy formális keretek között kapcsolatba lépjenek a felnőtt társadalommal. Ennek a működésnek számos olyan kihívása és nehézsége van, amiket nem feltétlenül képesek a fiatalok önmagukban, felnőtt vagy tapasztalt segítség nélkül leküzdeni, megoldani. SZMSZ szerinti működést kell biztosítaniuk, miután azt megalkották. Kapcsolatot kell kiépíteni és fenntartani a települési önkormányzattal, ami tárgyalási és önérvényesítési készségeket és technikákat kíván meg. A programszervezés során stratégiai jellegű, célorientált csoportmunkában kell, hogy együttműködjenek a szervező fiatalok, hivatalos szöveget kell tudniuk értelmezni, át kell látniuk adott esetben egy önkormányzat költségvetési tábláját ahhoz, hogy véleményezni tudják, saját pályázatukhoz pedig ezt már önmaguknak kell létrehozniuk. Korábban már rámutattunk ezekre a kihívásokra a kezdeményező vagy ötletgazda és a középiskolai diákönkormányzatot segítő pedagógus szerepe kapcsán. Ezek a szereplők a szükséges készségek és képességek elsajátítását segíthetik elő, azok hiányát a kezdeti időben pótolhatják. Amennyiben egy felnőtt ember részt vesz ebben a munkában, mindenképpen hatást gyakorol a folyamatra vagy pozitív vagy negatív irányban - természetesen ez a hatás nem végletekben értendő. A mintában szereplő szervezeteknél, mindenhol jelen van egy úgynevezett felnőtt segítő – egy kivételtől eltekintve, de ott ezt a szerepet maga a település polgármestere tölti be, ő maga a folyamat generálója is. Azoknak is volt ilyen támogatójuk, akik most épp a felnőtt segítői egy szervezetnek. A felnőtt segítő egyben lehet a kapcsolattartó is a települési önkormányzat felé, amint erre is találtunk példát. (A felmérés alapján kapcsolattartónak nevezzük az ifjúsági referenst vagy azt a személyt aki a települési

önkormányzat intézményén belül dolgozik, akár képviselőként, akár más referensként, de személyes kapcsolatot tart fenn az ifjúsági érdekképviseléssel.) Első látásra úgy tűnhet, hogy a segítséget nyújtó felnőtt a kommunikáció terén lát csak el feladatokat – legyen az önkormányzattal vagy a szélesebb társadalmi rétegekkel folytatott kommunikáció vagy kapcsolatteremtés, de szerepe ennél sokkal mélyebb és szerteágóbb. Az interjúalanyok változatosan és sokatmondóan fogalmazták meg, hogy miben is áll ez a szerep:

*„Példaértékű, hogy ő fafaragóként dolgozik és próbál valami maradandót alkotni és beírni magát a történelembe.”
(aktív fiatal)*

*„...nemcsak kezdeményezte, hanem támogatta az ifjúsági érdekképviselési fórumnak a működését. Akár humán erőforrás rendelkezésre bocsátásával, akár önerőre volt szükség, vagy éppen helyre. Abszolút mellette állt ennek a dolognak, illetve én azt gondolom, hogy a közösségfejlesztésnek egy nagyon nagy előnye, amikor nem akadályozzák az ember munkáját.”
(felnőtt segítő)*

*„... látott bennem valamit és addig piszkált, amíg rá nem jöttem, hogy ez jó.”
(ifjúsági polgármester)*

*„Folyamatosan érdeklődik az ifjúsággal kapcsolatban, milyen programok voltak, milyen programok lesznek, milyen problémák vannak, hogy érezzük magunkat. Tehát, hogy rendszeresen tájékozik, és ha vannak olyan közérdekű dolgok, ami mondjuk, a fiatalokat érinti, akkor általában megszólítja őket.”
(ifjúsági polgármester)*

*„Az agilitás és a tenni akarás. Sok nehézség ellenére mégis az illető úr ambiciózus.”
(kapcsolattartó)*

*„Céltudatosság, empátia, nyitottság, tenni akarás, türelmesség, egy kis bolondság, ami nem rossz értelemben véve, körülbelül ezek így nagy vonalakban.”
(aktív fiatal)*

*„...egyszerűen fáradhatatlan volt még, amikor megismertem...”
(diák polgármester)*

A fenti idézetek egy összetett szerepet körvonalaznak, amihez nemcsak bizonyos személyiségjegyek, hanem egyfajta hozzáállás is tartozik. Rámutatnak a szerep fontosságára és a felelősségre is. Olyan embertípust írtak le az interjúalanyok, aki kívülről, kívülállóként segít, mégis valamilyen szinten résztvevőként van jelen a folyamatokban és a munkában.

A tanulmány elején bemutatott, az ifjúsági részvétel Bánszegi Zsuzsa általi tipizálásának két formája illik a felnőtt segítőre vagy az ötletgazda kezdeményezőre. Az egyik a kezdeményező részvétel, amikor valaki felismeri, hogy egy ügy, vagy probléma nemcsak a saját életét érinti, és tesz azért, hogy ezt mások is felismerjék, megoldási javaslattal áll elő, szervezkedik. A másik forma a támogató szerep, amikor valaki támogatóan vesz részt egy közügyben, akár személyes érintettségéből, akár együttérzésből. Nyilvánvalóan ez a két forma és részvételi szint nem válik el élesen egymástól, ezek kombinációja, időbeni változása jellemző leginkább.

Fel kell ismernünk ugyanakkor, hogy azok a fiatalok, akik ebben a munkában részt vesznek, egy hosszabb tanulási folyamaton

mennek át, míg elsajátítják a szükséges készségeket, ismereteket, és megfelelő tudással vértetik fel magukat. Ez a politikai szocializációjuk része. Ennek a tanulásnak viszont nem sok köze van a formális keretek között végbemenő tanuláshoz. Nehézségek, tapasztalatok és informális helyzetek sorozata alkotja ezt a folyamatot, amit sok esetben koordinálni, elősegíteni, facilitálni kell.¹⁹ Ezt a tanulást segítheti elő, teheti hatékonyabbá és maximalizálhatja egy körültekintően és megfontoltan eljáró felnőtt segítő. Egy ilyen jellegű támogatói attitűd már nem kerülheti meg a nemformális módszertant és annak jellemzőit, jelesül a tanulóközpontúságot, az adaptivitást, a pro és kontra vélemények egyenlő értékű felfogását, a résztvevők aktív részvételét és magát a tapasztalati tanulást. Azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy ebben a munkában mindenki önként vesz részt, mindenféle kényszer nélkül. Ez feltételez bizonyos fokú motiváltságot a fiatalok részéről – ideális esetben magas fokút, amit viszont bizonyos helyzetekben már a felnőtt segítőnek szükséges fenntartani. A hozzáállása így válik facilitátori, képzői megközelítéssé, ami elősegíti a fiatalok leghatékonyabb fejlődését és szocializációját.

Az egyik interjúalanyunk pár gondolatban, saját tapasztalatai alapján összegezni tudta mindezt:

19 A tanulássegítő szerepe:

A segítő nem tagja az akció-csoportnak. A segítő lehet

- tapasztaltabb mentor, aki tanácsokat, visszajelzést is ad, de nem száll be a probléma megoldásába, semmit nem csinál meg a fiatalok helyett, vagy
- coach, aki kérdéseivel segít a probléma meghatározásában vagy újrafogalmazásában, a folyamat megtervezésében, a munkamegosztás kialakításában, a tapasztalatok feldolgozásában stb. vagy
- képző, aki segít kiválasztani a szükséges tudáselemeket, információkat, megtervezi a szükséges képességek gyakorlását stb.

A tanulássegítő szerepe a résztvevők életkori és szociokulturális sajátosságai szerint lehet a coach-i, mentori, képzői szerep rugalmas kombinációja is.

(Ifjúságügy - ifjúságszakma, ifjúsági munka - Módszertani kézikönyv (Kapcsos könyv) - Nemformális és informális tanulás fejezet - 18-19.o.)

<http://www.mobilitas.hu/niida/informaciotar/publikaciok/497>

„közösségfejlesztő, aki részben szakmailag felkészült volt, másrészt pedig teret hagyott az önszerveződésnek, így gyakorlatilag az első olyan felnőttet ismertem meg benne 13-14 évesen, aki nem megmondani akarta, hanem tőlünk várta a gondolatokat...

A felnőtt segítő személye meghatározó volt abban, hogy maga a szervezet folyamatos szervezetfejlesztésen, csapatépítésen ment át. Ezen túl gyakorlatilag minden országos szakmai találkozón részt vettünk, amiről tudomást szereztünk. ...

*A felnőtt segítő szerepnek a nehézsége épp az volt, hogy mennyire lehet szabadon engedni és mennyire kell védett környezetet teremteni a fiatalok számára. ”
(egykori aktív fiatal és ifjúsági polgármester)*

III. Aktív állampolgárság és állampolgári kompetenciák

Az ifjúsági párbeszédrendszerek szereplői számos különböző tulajdonsággal bír, más-más élethelyzetben lévő, eltérő tudással és tapasztalattal rendelkező emberek. Egy közös dolog azonban mindenképpen jellemzi őket. Mind aktív állampolgárok. Egy definíció szerint „*az aktív állampolgárság arra a törekvésre utal, amikor valaki a saját közösségéért cselekszik úgy, hogy részt vállal a közösség gazdasági terheiben, közösségi és önkéntes munkát végez, és más tevékenységet is végez annak érdekében, hogy a közösség minden tagjának jobb legyen az élete.*”²⁰ A Centre for Research on Lifelong Learning (CRELL) kutatóközpont négy dimenzióját nevezte meg az aktív állampolgárságnak. Ezek közül talán a politikai élet az, mely az ifjúsági érdekképviseleti rendszerek esetében a leghangsúlyosabbnak gondolnánk. A valóságban a másik három láb sokkal erősebb, kézzelfoghatóbb, ezzel erősíti a képviselői demokrácia rendszerének eszköztárát, annak hatásmechanismusait. Ezen tevékenységek legalább akkora súllyal esnek latba, mint az – SZMSZ-eikben kihangsúlyozott – érdekképviselet.

„ALATTVALÓ VAGY POLGÁR” - Aktív Állampolgárság Alapítvány - 2008, 39. o.

A tevékeny részvételnek több jellemzője is megfogalmazható, az alábbiakban Gabriel A. Almond – Sidney Verba rövid összefoglalása olvasható erről.

„A demokrácia teoretikusai, Arisztotelésztől Bryce-ig, hangsúlyozták, hogy a demokratikus berendezkedéseket a közös ügyekben érvényesülő tevékeny állampolgári részvétel, a sokrétű informáltság, illetve az állampolgári felelősség széles körben elterjedt érzülete tartja fenn. Ezek a tanítások azt fogalmazzák meg, hogy milyen alkatú a demokratikus állampolgár, ha a rendszer kívánalmaival összhangban viselkedik és tevékenykedik.

²⁰ Kiskompasz, Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez, 5. fejezet, 226.o <http://www.mobilitas.hu/kiskompaszkezikonyv/chapter5.php?fejezet=16>

... Ez idáig Harold Lasswell adta a „demokrata” ember személyiségjegyeinek legrészletesebb képét. A demokratikus jellem tulajdonságai között a következőket említi: a (1) „nyitott ego”, vagyis meleg és inkluzív attitűd mások iránt, (2) értékek megosztásának képessége másokkal, (3) nem annyira érték-monofón, mint inkább érték-polifón irányultság, (4) bizalom és magabiztosság az emberi környezet felé, (5) viszonylagos szorongásmentesség. Egyértelműnek tűnik, hogy e jellemvonások és a demokratikus viselkedés összefüggnek. Másfelől viszont Lasswell tulajdonságai nem specifikusan politikai attitűdök és érzületek, és gyakorta lehet velük olyan társadalmakban is széles körben találkozni, amelyek szerkezete nem demokratikus.”²¹

A Fiatalok Lendületben Program amely fiatalok feljlesztését tűzi ki célul - egy Youthpass tanúsítvány kiállításával teszi kézzelfoghatóvá az egyébként nehezen megfogható személyiségfejlődést. A Youthpass ezzel a nemformális tanulás által fejlesztett kulcskompetenciákra kívánja felhívni a figyelmet.

*Kompetencia: Alkalmazási szintű tevékenységeket lehetővé tevő tudásösszesség; meghatározott feladat teljesítésére való alkalmasság. A kompetencia mindig cselekvéshez, szituációhoz kapcsolódik, lehetővé téve a cselekvést és a feladatok elvégzését. A kompetenciát úgy kell tekinteni, mint olyan általános képességet, amely a tudáson, a tapasztalaton, az értékeken alapszik. A kompetencia elsajátítható illetve fejleszthető.*²²

21 Gabriel A. Almond – Sidney Verba - Állampolgári kultúra - Bevezetés a politikai kultúrába - Kismezei György fordítása <http://www.c3.hu/~szf/Szofi97/Sz97-03/Sz97-03-Area-1.htm>

22 <http://www.mobilitas.hu/niida/informaciotar/fogalomtar/fogalmak>

Az Európai Parlament és a Tanács által 2006 decemberében²³ elfogadott referenciakeret nyolc kulcskompetenciát határoz meg:

1. Az anyanyelven folytatott kommunikáció
2. Az idegen nyelveken folytatott kommunikáció
3. Matematikai kompetenciák és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén
4. Digitális kompetencia
5. A tanulás elsajátítása
6. Szociális és állampolgári kompetenciák
7. Kezdeményezőkézség és vállalkozói kompetencia
8. Kulturális tudatosság és kifejezőkézség

A fenti felsorolásban a számozás nem jelent fontossági sorrendet, mindegyik kompetencia egyformán fontosnak számít. Mind a nyolc kulcskompetencia központi jelentőséggel bír a tága értelmezett tanulás folyamataiban és szinterein.²⁴ Jelen esetben az állampolgári kompetencia fejlesztéséről beszélhetünk. Ez az a kompetencia, melyet a közoktatás kötött keretei között, annak viszonyrendszerében nehezebb fejleszteni. Az érdekképviseleti formákban résztvevők a nemformális és informális tanulási folyamat során éppen ezeket a kompetenciákat gyakorolhatják.

Az állampolgári kompetencia definíciója az oktatásügyben, az ifjúságügyben, a napi gyakorlatban különbözhet néhány részletben. Az ifjúsági érdekképviseletek működése során, a fiatalok fejlesztésében mindhárom megközelítés megtalálható.

*Állampolgári kompetenciák: Azoknak a kompetenciáknak a halmazaként írható le, amelyek az egyén számára lehetővé teszik az állampolgári szerepvállalást.*²⁵ *A kompetenciák ezen csoportja felkészíti az egyéneket a civil életben és a munkában való részvételre.*

23 Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 18.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006/962/EK) - Hivatalos Lap L394/10 (2006.12.30.)

24 <http://www.mobilitas.hu/flp/youthpass/kulcskompetenciak>

25 A kulcskompetenciák referenciakerete. A tudásalapú társadalomban nélkülözhetetlen kulcskompetenciák referenciakerete.

*Tudatosítják az egyéneket, hogy egy társadalom részei, amely egy sor szabályon, jogon és felelősségen alapul, amelyeket el kell ismerni, tiszteletben tartani és védeni annak érdekében, hogy egy teljes szakmai életet lehessen élni és teljesíteni az aktív állampolgárság követelményeit.*²⁶

A kompetencia ismereteket, készségeket, attitűdöket foglal magába. Alábbiakban következzen ezek közül néhány, melyek szorosan kapcsolhatók az érdekképviseleti formák működéséhez. Az ismeretek közül leginkább a törvényi háttértudás a legfontosabb, illetve főleg azon elemei, mely működésük során rendszeresen előkerülnek. Ebben az alkotmánytól a helyi törvényeken keresztül a saját szervezeti működési szabályzatukig minden beletartozik. Nem feledhető el - az iskolában nagyrészt elsajátított - történelmi ismeret, tapasztalat sem, amire az országos és helyi viszonyok, döntések értékelése során szükség lehet. A készségek esetében azon cselekvések fontosak, melyek a részvételhez elengedhetetlenek. Ezek a referenciakeretben megfogalmazottakhoz – az (köz)oktatásban elvárthoz – képest sokkal magasabb szintűek, hiszen nem csak a szavazásokon való részvételt jelentik, hanem a döntéshozókkal való alkalmi, rendszeres érdekegyeztetést, érdekvényesítést, vitát, kooperációt is. Az attitűdök: a közösséghez tartozás érzése, a részvételre való hajlandóság, érdeklődés az állampolgári szerepvállalás iránt, az emberi jogok és egyenlőség elfogadása, a különböző értékrendek közötti különbségek tiszteletben tartása, az információk kritikus szemlélete.

Az érdekképviseletek – és ezt nem lehet elégszer hangsúlyozni – éppen a készségek és attitűdök fejlődésére gyakorolnak hatást. A hazai szakirodalmak az ifjúsági önkormányzatok kapcsán az ilyen értékeket, célkitűzéseket fogalmazzák meg a témában.

²⁶ Az Európai Tréning Antenna – (EUTA) - Állampolgári kompetenciák, 2010

„Az önmagáért felelős világ érkezett el hozzánk, amelyben lehet ugyan, hogy alkalmi képviselőinket ezzel-azzal megbízzuk, de a legfőbb helyet mi magunk kell végül elfoglaljuk. Nem egyedül persze, hanem azon társainkkal, akik hasonló érdeklődésűek, vagy akiknek hasonlóak az érdekeik, akikéhez hasonló az élethelyzetünk, életkorunk, sorsunk, jövőnk. Az előbb emlegetett „legfőbb” hely persze nem egyetlenegy széket, hanem a sok szék közül azt az egyet jelenti, amely nekünk és csak nekünk, a mi életünk szempontjából fontos. Amelyen elférünk mindannyian, akik együtt haladunk az érdeklődésünk, az érdekeink, az élethelyzetünk, az életkorunk vagy a sorsunk azonosságá okán. Addig, amíg azok azonosak.

A települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatokra éppen azért van szükség, hogy mindez tudatosuljon a leendő felnőtt polgároknál. Azért van szükség rá, hogy ebben az érzékeny, törekeny (és mi, felnőttek már tudjuk, hogy mennyire változó) korban megtanulják felismerni érdekeik azonosságát, hogy képviselni tudják azt, és hogy elsajátíthassák az együttműködés, a tolerancia, az érvelés, a győzelem és a vereség fogalmának jelentését. Hogy egy ideig együtt férjenek el azon a bizonyos közös széken, és lássák, érzékeljék, hogy jól megvannak egymással, avagy éppen tanulják meg, hogy miként lehet többen elférni ugyanazon a széken.”²⁷

„Végül is nem szabad elfelejteni, hogy több száz gyerek és fiatal van körülöttünk, akik valamire vállalkoztak akkor, amikor jelölték vagy jelöltetni engedték magukat, akik átestek a jelölőgyűlések és a választás procedúráin és izgalmain, akik bizottságokat alakítottak az általuk helyben megoldandó feladatok

²⁷ Beke - Méltóságkereső (2001) - 176.o.

szerint, és akik cselekednek. Akik cselekvőképesekek is. Bizonyosan érdeklő őket az, amire vállalkoztak. Nem lenne szabad magukra hagynunk őket, hiszen kihunyhat érdeklődésük, elveszhet érzékenységük, aktivitásuk.

Hogy félreértés ne legyen: nem nekem vesznek el. A saját településüknek. A hazának.”²⁸

Több szempontból is fontos ezen kompetenciák fejlesztése, amik az ifjúság szakma célkeresztjében állnak, és annak eszközeivel el is érhetőek. A kulcskompetenciák azon képességek felsorolása, melyek a tudásalapú társadalomban való boldoguláshoz szükségesek. Ezek közül mindegyik elengedhetetlen a személyiség komplex fejlődéséhez, a munkaerőpiacon való elhelyezkedéshez, az „életben való boldoguláshoz”. Ezen kompetenciák fejlesztésének a nyeresége pedig nem csak személyes, de a társadalmi szinten is mérhető.

28 Beke - Méltóságkereső (2001) - 194.o.

IV. Összegzés

A legutóbbi nagymintás ifjúságkutatásból kiderül, hogy a régió fiataljainak mindössze 9 százaléka vesz részt formális módon szervezetek életében, ezeknek is a legnagyobb része sportegyesület.²⁹ A kutatások által megvilágított tendenciák ebből a szempontból sem biztatóak, fellendülés nem várható. Viszont olyan tendenciák is megjelentek, melyben a fiatalok radikalizálódása mutatkozik meg. Sok fiatal, aki motivált, érdeklődésének kezdetén feltételezhetően korlátozott mértékben rendelkezik azokkal a képességekkel, kompetenciákkal, melyekkel a demokratikus keretek között képes megnyilatkozni. Sok más dimenzió mellett ilyen jellegű eszköztelenségük is hozzájárul frusztrációjukhoz, és ez a frusztráció agressziót szül. Csoport vagy ideológia választásuk is ezen érzületek és indulatok alapján történik meg. Állampolgári kompetenciájuk fejlesztésével olyan eszközöket és látásmódot kapnak, amelyek elősegítik döntéseik következményeinek előrelátását, a különböző élethelyzetek adekvát kezelését és a felelősségvállalást. Többek között ezért sajnálatos, hogy a gyermek-, a diák- és hallgatói önkormányzatok, érdekképvisletek által elért fiatalok száma jelenleg elhanyagolható.

A leggyakoribb, és legismertebb, jogszabályban meghatározott jogokkal és kötelezettségekkel rendelkező érdekképviselési forma a települési diákönkormányzat (DÖK), mely legitimitása alapján kiváló terepe a diákoknak az önkormányzatiság, a demokrácia gyakorlására, illetve programszervezési, projektmenedzsmenti tapasztalatok megszerzésére, kompetenciafejlesztésre. Tanulmányunk érdeklődési körébe akkor kerülnek, mikor a település iskoláinak diákönkormányzatai szövetséget kötnek, kilépnek a közoktatási intézmények keretei közül, és települési szinten kezdik képviselni (elsősorban) a diákságot. Sok esetben a települési diákönkormányzat az egész település ifjúsága nevében lép fel, mert az iskolákon keresztül a legkönnyebben elérhető, szervezhető kör a diákönkormányzatosok, valamint az ő fejlesztésükben részt vevő – és így kulcsszerepben levő – diákönkormányzatot segítő

29 Dél-dunántúli Regionális Ifjúsági Helyzetelemzés 2009 - 37.o.

pedagógusok köre. A települési DÖK delegáltjai a legtöbb esetben az iskolákban megválasztott diák-önkormányzati képviselőkből állnak, vagy gyakran külön választások kerülnek kiírásra a szerepek betöltésére. Ugyanakkor gyakran gyűjtenek maguk köré olyan fiatalokat, akik nem mentek végig választási, delegálási procedúrán, csak szeretnének aktívan közreműködni a szervezet, így a település ifjúsági életében. Ez jellemzi az összes többi érdekképviseleti szervet is, a fiatalok nagy érdeklődéssel jelennek meg a programokon, és könnyen kialakul a kötődés egy olyan kortárs közzel, ahol komolyan veszik őket, és kíváncsiak a véleményükre, problémáikra.

Régióink aprófalvas szerkezete miatt jellemzően nehezen alakulnak ki települési érdekképviseletek, ahol néha még egy nagypályás focicsapatot sem tudnának kiállítani a településen élő fiatalok. Emellett ezek a térségek számos feladatot kistérségi társulások útján látnak el, így a lakosságot és ezen belül a fiatalokat érintő döntések sok esetben a kistérségi társulási üléseken dőlnek el. Így a fiatalok közösségi igényei, valamint a döntéshozatal sajátossága miatt válik szükségessé a kistérségi érdekképviselet, és emellett a szolgáltatásszervezés szükségessége.

Ahol írásban foglalt együttműködési megállapodás van a települési és az ifjúsági önkormányzat között, rendezettebb a viszony, nagyobb az együttműködési hajlandóság, ami lényeges eleme a fiatalok politikai szocializációjának. A fórumok és kerekasztalok általában tripartit rendszerűek, legtöbbször szakemberek, döntéshozók és fiatalok párbeszédre épülnek. Az ifjúsági korosztály képviseletét jellemzően ifjúsági szervezetek (diák-, és sportkörök, színjátszók, cserkészek, környezetvédő fiatalok... stb.) által delegált képviselők látják el. A szakemberek körét az ifjúsággal foglalkozó szervezetek (ifjúsági, közművelődési, oktatási, egészségügyi, rendvédelmi... stb. szféra) küldöttei, valamint a döntéshozók (települési, megyei önkormányzatok, kistérségi társulások) képviselői adják. A felmérés során csak az érdekegyeztető fórumok és kerekasztal esetében találtunk példát együttműködési megállapodás alapján megvalósuló működésre,

de ez korántsem zárja ki annak lehetőségét, hogy egy települési önkormányzat más típusú ifjúsági érdekképviseleti szervezettel is kössön hasonló együttműködést. Tekintettel a hivatali kommunikáció sajátosságaira, gyakran merül fel az a kérdés, hogy a határozatok, stratégiák nyelvezete hogyan ültethető át a fiatalok által érthető nyelvezetre. Ez mindenképpen fontos momentum, hiszen ha a kommunikáció a fiatalok számára nem érthető, akkor riasztó hatású lehet, eredménye, hogy a korosztály képviselői egy idő után nem tudnak, nem akarnak részt venni az egyeztető folyamatokban, valós vagy vélt kompetenciahiány miatt. Itt ismét hangsúlyoznunk kell, hogy a folyamatokat egy felnőtt segítőnek szükséges támogatnia, aki elláthatja többek között ezt a nagyon fontos „tolmács” szerepet, valamint elősegítheti a kompetenciák fejlesztését, végső soron pedig a fiatalok politikai szocializációját. Nem elhanyagolható egy ilyen munkában való részvételnek az a vetülete, hogy óriásira duzzadhat a fiatalok kapcsolati tőkéje, ami a tudások és készségek mellett az életük további alakulását is befolyásolja. Pierre Bourdieu francia szociológus tőkeelmélete átfogóan írja le ezt a témát. Az emberek társadalmi tőkéje az életük során szerzett társadalmi kapcsolatok függvényében változik – Bourdieu szerint elsődlegesen a család kapcsolati hálójára, az iskola és a munkahely a leginkább meghatározó. (Bourdieu, 2000) Ebben a megvilágításban már a különböző szocializációs közegek szerepét kell felismernünk, és így a polgári társadalom – elsősorban a civil szervezetek – eredményesen járul hozzá a társadalmi tőke gyarapításához. A francia szociológus elméletének lényeges eleme, hogy a különböző tőkefajták egymást kiegészítve működnek, vagyis, a társadalmi tőke könnyen váltható át gazdasági tőkévé.

Az általunk megvizsgált szervezetek mindegyike nagy hangsúlyt fektet a programszervezésre. Néhányuk esetében beszélhetünk a döntéshozókkal folytatott érdekképviseleti folyamatról. Felmerül a kérdés, hogy a főként programszervezést végző érdekképviseleti szervek valóban ellátják-e képviseleti funkciójukat, vagy mindez csak névlegesnek mondható. Ez a tendencia összefüggésben állhat a tanulmány bevezetésében is

említett általános politikai bizalmatlansággal, azzal, hogy a 15-29 éves korosztály úgy gondolja, vajmi kevés beleszólása van az őt érintő politikai döntésekbe. Lehetséges, hogy a fiatalok többsége nem kíván részt venni a politikai döntéshozatalban, és saját programjaikon keresztül fejezi ki gondolatait, igényeit és érdekeit. Az interjúk során leszűrt tapasztalatok alapján elmondható, hogy egy adott szervezet ilyen tevékenységei is hozzájárulnak az érdekképviselőkhöz. Abban az esetben, ha az önkormányzat valamilyen formában hozzájárul a tevékenység folytatásához – akár pénzügyileg, és ezen források felhasználásáról a megválasztott ifjúsági testület dönt – megjelenik a döntési pozíció. A fiatalok pedig kvázi a programokon való részvételükkel jelzik egyetértésüket a döntés helyességéről. Ezt a dolgot az egyik interjúalanyunk is megfogalmazta:

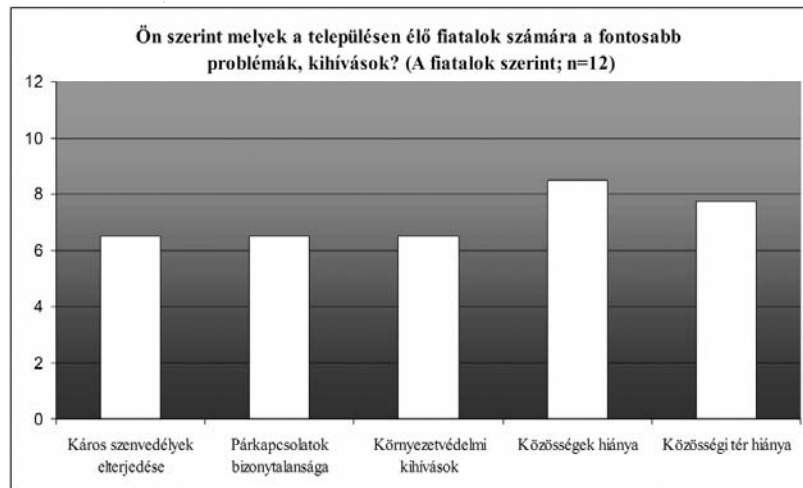
*„Itt van például a diákönkormányzat-ügy is, hogy ott már rájönnek a srácok, a fiatalok arra, hogy egy-egy programot az iskolában úgy tudnak megvalósítani, hogyha ők annak kezdeményezői, ha az iskolai vezetést valamilyen formában rábírák, hogy az a program így és ebben a formában valósuljon meg. Tehát előbb-utóbb ezek a srácok a kis oroslánkörmeiket ki tudják növeszteni, és ha ott rájönnek azokra a dolgokra, hogy ez működik, megy, akkor a későbbiek folyamán is ez egyfajta érdekképviselő.”
(kapcsolattartó)*

Tekinthetünk úgy ezekre a programokra, mint az ifjúsági közösségek szimbolikus közlésére. Ki-ki úgy kommunikál, ahogy tud. A korosztály nem mozog otthonosan a hivatalok tanácsstermeiben. Nehezebbé esik tárgyalni, adott esetben vitázni a felnőtt társadalom avatott képviselőjével. Közlendőjének kidolgozására azonnali helyzetekben korlátozottan képes. Ezzel szemben ideje, módja és társai vannak igényeihez, szándékaihoz illeszkedő programok megszervezésére. A közeg komfortosabb, az eredmény élményszerűbb.

A politikai mező a konkrét, egyértelmű párbeszéd híve. Feldolgozni, befogadni is főként ezzel az eszközzel kinyilvánított közlést tudja. A társadalom és az ifjúsági szakma előtti nagy kihívás az, hogy a csoportokat megtanítsuk egymás kommunikációs eszközeinek megértésére, az üzenetek dekódolására. Így válhat a programszervezés a korosztály üzenetének megjelenítésére alkalmas eszközzé.

Az ifjúsági érdekképviselői szervezeteknek fel kell ismerniük a programok adta lehetőségeket. Ez nem csak a korosztály és a célcsoport elérését teszi lehetővé, illetve nem pusztán újabb tagok toborzásának eszköze. Ezek azok az alkalmak, amikor közvetlen és személyes kapcsolatot tudnak kiépíteni az ott megjelenő fiatalokkal, megfelelő bizalmi légkört kialakítva pedig nem kínálkozhat jobb alkalom a korosztály igényeinek, problémáinak, érdekeinek felmérésére. Ezután már a szervezet felelőssége és feladata az ott gyűjtött információkat megfelelően kommunikálva a döntéshozó elé juttatni. Így válhat a programszervezés az igények és érdekek kifejeződésének eszközévé, ami a szervezetek igen hatékony instrumentuma lehet, ha ezt tudatosan és tervezetten alkalmazzák.

Ha párhuzamot akarnánk vonni a „nagypolitikai színtér” és az állampolgárok közötti kommunikáció lehetőségei között, és össze is hasonlítjuk őket, a fiatalok által vezetett szervezetek kedvezőbb helyzetben vannak, hiszen esetükben szinte azonnali a célcsoport visszajelzése. A „nagypolitikának” csak korlátozott lehetőségei vannak, körülményes, drága, hosszú időtartamú eszközök állnak csak rendelkezésükre.

A fenti diagram a mintában szereplő szervezetek munkájában részt vevő fiatalok véleményét tükrözi. Az aktív fiatalok és ifjúsági vezetők válaszai alapján a dél-dunántúli régióban a 12-29 év közötti korosztály számára jelen lévő problémát a legtöbben a közösségek és a közösségi terek hiányában látják – ahogy a tanulmányban már szó is esett arról, hogy sokan a szervezetek közösségformáló funkcióját érzik elsődlegesnek. Ezt követik egyenlő arányban a környezetvédelmi problémák, a párkapcsolatok bizonytalansága és a káros szenvedélyek terjedése. A felmérés nem tért ki ezen problémakörök kifejtésére. Tanulságos lenne azt megvizsgálni, hogy a szervezetek munkájában aktív fiatalok által diagnosztizált problémákhoz igazítja-e az adott szervezet a munkáját. Azzal foglalkozik-e, amit valóban problémának lát. Emellett hasznos lehet a döntéshozói és korosztályi oldal akadozó kommunikációjának és nehézkes együttműködésének mélyebb okait is feltárni – ahol ez a probléma releváns. A feltárt ok-okra megoldást lehet keresni, és így hatékonyabb érdekképviseletet, kiegyensúlyozottabb településvezetést elérni.

Az aktív állampolgárság négy dimenzióját alapul véve egyértelműen kirajzolódik, hogy ez a dolog sokkal mélyebb és szerteágazóbb, mintha csak a konvencionális politikai életben való részvételről lenne szó. Sőt, látnunk kell azt, hogy a felmérésünk tanulságai szerint a régió ifjúsági érdekképviseleti szervezetei sokkal inkább a civil társadalom, az értékek és közösségi élet dimenzióit fedik le működésük során. Ez viszont azt is jelenti, hogy a politikai szocializációhoz szükséges területek háromnegyedét hatékonyan ölelik fel, és a konvencionális képviseleti demokrácia számos elemét is magukban hordozzák – választások, szervezeti tagság, szavazás és szabályok által meghatározott demokratikus működés – valamint több példa is igazolja, hogy a politikai életben is lehetőségük van érvényesülni, a döntéshozatali folyamatokban részt venni. A polgári vagy civil társadalom törvények által biztosított lehetőségei – mint például a szabad véleménynyilvánítás, békés gyülekezés és szervezetalapítás joga, a közösségi élet számos eleme és a munka során vállalt és képviselt vagy kommunikált értékek mentén már megfelelő szocializációs terepet jelenthetnek ezek a szervezetek az aktív állampolgárságra való felkészüléshez, a demokratikus rendszerben való eligazodáshoz. Ha az érdekképviseleti szervek az említett három dimenzió korosztályra vonatkozó tapasztalatait és tanulságait képesek felölelni és azt a konvencionális politikai életbe becsatornázni – amire szintén megvan a lehetőségük – akkor a munkálkodásuk során olyan felelős, konstruktív együttműködő és tudatosan vállalt értékrend szerint cselekvő generációt tudnak kinevelni, amely nemcsak a helyi közösségek, hanem az egész nemzetállam és Európa hasznára is válik.

V. Felhasznált irodalom

Andorka Rudolf (1997): Bevezetés a szociológiába, Budapest: Osiris Kiadó

Bauer Béla(2005): A nyilvánosság és demokrácia kérdőjelei. Kutatás a felsőoktatásba járók körében, In UISZ 3. 1.(6.) p. 52–60

Bánszegi Zsuzsa (2009): Fiatalok társadalmi részvétele, In Mobilitás könyvek sorozat, Budapest: FSZH - Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat

Beke Pál (cop. 2001) - Méltóságkereső: Önéletrajz és szakmatörténet, Kaposvár: Shark Print <http://www.scribd.com/doc/75661276/Beke-Pal-Meltosagkeres%C5%91>

Bourdieu, Pierre (2000): *Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke*, In.: Olvasókönyv a szociológia történetéhez (szerk.: Felkai-Némedi-Somlai), Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 431-445.

Csákó Mihály (2011): Állampolgárokat nevel-e az iskola? In *Arctalan(?) nemzedék: Ifjúság 2000-2010* (szerk.: Bauer Béla, Szabó Andrea), Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 101-115.

Az Európai Tréning Antenna – (EUTA) (2010)- Állampolgári kompetenciák (2.0 verzió) – lehívva 2012. májusában a http://www.vhs-passau.de/doctae/documents/Civic_competences_Description_HU.pdf címről

Gabriel A. Almond, Sidney Verba (1997): Állampolgári kultúra, Kismezei György fordítása, Szociológiai Figyelő, 1–2. szám, 17–52. oldal, lehívva 2012. májusában a <http://www.c3.hu/~szf/Szofi97/Sz97-03/Sz97-03-Area-1.htm> címről

Kovács Erzsébet (2010): Nemformális és informális tanulás, In Ifjúságügy - ifjúságszakma, ifjúsági munka - Módszertani kézikönyv (Kapcsoló könyv), (szerk.: Földi László, Nagy Ádám dr.) Budapest: FSZH - Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat, az Ifjúságszakmai Társaság Alapítvány és az Új Mandátum Kiadó

A kulcskompetenciák referenciakerete - lehívva 2012. májusában a http://www.mobilitas.hu/uploads/1/menu/824/fajlok/kompetenciatablazat_hu.pdf címről.

Magdali Csaba, Pórszász Balázs, Rafa-Gyovai Tibor, Rappai Erika (2009): Dél-dunántúli Regionális Ifjúsági Helyzetelemzés 2009, Budapest: FSZH - Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat

Maria Emília Brederode-Santos, Jo Claeys, Rania Fazah, Anette Schneider, Szelényi Zsuzsanna (2009): Kiskompasz- kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez, Szerk.: Szebenyi Marianna Angol eredeti: Nancy Flowers, Budapest: Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat, lehívva 2012. májusában a <http://www.mobilitas.hu/kiskompaszkezikonyv/chapter5.php?fejezet=16> címről

Ságvári Bence (2006): Fiatalok közösségben. Részvétel, közélet, politika, In UISZ 4. 4.(13.) p. 67–76

Szabó, Andrea – Bauer, Béla –Laki, László (2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés, Budapest: Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet

Vass Andrea (2001): Gyermekek és ifjúsági önkormányzatok: „Hadd, hogy tegyem és én megértem”, Budapest: Ifjúsági és Sportminisztérium

Zoltán Katalin (2008): „ALATTVALÓ VAGY POLGÁR?” - Az aktív állampolgárságra nevelés: hozzáadott érték a közoktatási

rendszer sikeres reformjához - Összefoglaló riport (Szerk.: Kende Ágnes) Budapest, Aktív Állampolgárság Alapítvány - lehívva 201. májusában, a http://www.aktivpolgar.hu/dinamikus/kiadvanyaink/konferencia_2.pdf címről

Jogsabály jegyzék:

- Magyarország Alaptörvénye
- Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló az 1991. évi LXIV. Törvény
- A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. Törvény
- Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény
- Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. Törvény
- A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény
- A Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról szóló, Strasbourgban, 1985. október 15-én kelt egyezménynek a helyi közeletben való részvételtől szóló kiegészítő jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2010. évi XXVI. Törvény
- A társadalmi részvételtől szóló 2010. évi CXXXI. törvény
- „...Hogy általuk legyen jobb!” Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2009-2024
- Tolna Megye Ifjúsági Stratégiája 2009-2018, lehívva 2012 májusában a <http://polipifjusag.hu/index.php?action=dokumentumok> címről.

- Baranya megyei ifjúsági cselekvési terv 2010-2013, leírva 2012 májusában a http://www.tetthely.net/htmls/baranya_megyei_ifjusagi_koncepcio_es_cselekvesi_terv.html címről
- Somogy Megyei Önkormányzat Ifjúsági Cselekvési Terve 2010-2014, leírva 2012 májusában a http://www.sie.hu/cselekvesi_terv.html címről
- Az Európai Unió Ifjúsági Stratégiája - befektetés és az érvényesülés elősegítése (Brüsszel, 2009.4.27.)
- Az ifjúságpolitika terén folytatott európai együttműködés megújított keretéről szóló Tanács állásfoglalása
- A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott állásfoglalás a fiatalok foglalkoztatásáról a fiatalokkal folytatott strukturált párbeszédéről.
- A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott állásfoglalás a fiatalok Európa demokratikus életében való részvétele új és hatékony formáinak ösztönzéséről.

Köszönet kollégáinknak és az önkénteseknek az értékes munkájukért.
*Berényi László, Böröcz Livia, Gulyás Irén, Horváth Réka, Horváth Zsuzsanna,
Huszanagics Melinda, Jakab Nikolett, Prantner Judit, Weintraut Rita*

Ez a kiadvány a
Baranya Ifjúságáért Nonprofit Kft.
együttműködésével jelent meg.

Kiadó: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet –
Mobilitás Országos Ifjúsági Igazgatóság

Felelős kiadó: Dr. Tóth Tibor

Felelős főszerkesztő: Galambos Adorján

Felelős szerkesztő: Magdali Csaba

A kiadvány szerzői: Gulyás Ágnes, Magdali Csaba, Pórszász Balázs,
Rafa-Gyovai Tibor

Szerkesztette: Pórszász Balázs

A szöveget gondozta: Bózsa-Rappai Erika

A kiadványban szereplő fotókat, illusztrációkat a szerzők és az
együttműködő szervezetek bocsátották a rendelkezésünkre.

Nyomdai előkészítés: Pórszász Áron – PolyCraft Kft.

Nyomda: V – Tesa Bt

Nyomda felelős vezetője: Varga Gergely

ISBN: 978-615-5159-02-2

ISSN: 2060-8136 (Mobilitás könyvek)

A Demokrácia tanulása

Ifjúsági érdekképviseleti szervezetek működése
a dél-dunántúli régióban

Magyarország demokratikus berendezkedése számos lehetőséget kínál a közügyekben való részvételre és annak csoportos vagy akár egyéni befolyásolására; az ifjúsági munka és az ifjúsági élet egyik fő célkitűzése pedig, hogy a fiatalokat a helyi, a közösségi és a szélesebb társadalmi értelemben vett életbe, döntéshozatalba és véleménynyilvánításba bevonja. A részvétel azonban sokféle és sokrétű, különböző módokon és formákban valósul meg az egyéni szinttől a csoportos vagy közösségi szintig. Jelen kiadvány ennek a részvételnek a dél-dunántúli régió fiatal korosztályának ifjúsági érdekképviseleti szervezetekben és azokon keresztül megnyilvánuló részvételét igyekszik bemutatni.

Azt szeretnénk feltárni és bemutatni, hogy az ilyen jellegű szervezetek mennyiben képesek a munkájukban részt vevő fiatalokat aktív állampolgárságra nevelni és mennyiben hatékony terepei a politikai szocializációnak.

